

Saša Vuga

ŠLI ZA VOJSKO SO GROBARJI

(iz romana)

Naliv se je utrgal, bisernat, po gluhih oknih. Veter je pognal široke, tenke tkane dežne prte nizko vzdolž neba. Sploščenih, velikanskih ust presrebal reko. Jo zgrebenil z brega v breg. Težak, zamolkel grom se je kalužal v hrib. Se zлил z melišč – odprl se je dan, kakršnih ob Soči ni preveč: Ljudi je poneumil. Jih nagačil s srečo. Prste so dajali drugim v dlan. Se kot baron baronu klanjali s klobukom. Hitro stopali od hiš nazaj. Pomembno kimali poprek tjavdan. Z razritih cest, z akacij, z grbato uležanih streh je pljusnil vonj po morju – srebrast, sam, galeb. Zamrl v piko.

Z ostrega ovinka dol se je vzdignil starec Jezusovih let z rjavo baskovko, lasat, v visokih čevljih iz poceni juhte, z žigom žalosti vrh rožnatih, zabuhlih lic, ohlapen v kepi sivih, urejenih cunj – izpod rokava mu je bedno gledal kovček. Drugega je nosil prek ramen, ko telečnjak. Počasi je zavrl mletje členkastih kolen. Se nagnil k zidu, ki je robil pot. Oči razprl, jih razpiral spod prstenih, zapečenih vek v vas – tihota se je prelomila od kopit. »Mama je dopoldne spekla kruh. Je ded potrkal, sédel v ždič: Vsi so pijani. V izbi pojejo, na gramofon, okrog peči.« Kljusi je smaragdna pena v nitih kapala z rumenih zob. »Z oprsnikom na gumbe kot železne jagode, vaš ded! Nadevan kot klobasa s trdovratnostjo!« Za vprego je kot na pogrebu tih, pri tleh, zakinkan stopal pes. »Prevzeten, pozabljiv. Diši po splesnjenih krompirjevih olupkih. Pač, močan kot pest.«

Nekakšen moški, vmes nekakšen ženski glas.

Meglica s travnika – srebrno jezerce miru.

Izpod balkona je kot roparska mušketa na trombon zeval zvočnik. Sonce je pometlo trg, s smeti je plaval vijoličast nasmeh. Kdo v slamniku je kraj korita splakoval čebrič? Kdo stol prislanjal ob drevo z omelo, tolikšno kot sračje gnezdo? Vas – je tod vsak vsem do groba nag. Vas – te vidi takšnega, in takšen si. Vas – nikomur nikdar ne dovoli menjati podob, med reki vdolana kot ščip v čad. Jesen drži jesen za rep, kragulj kokoš. O mesecu štropotne tepka k tepki. Nič se nikjer nikoli ne premakne. Svet gre naprej samo na koledarju: V veličastnih krogcih naokrog kot na kolesu Upognjeni Matija.

V ponedeljek se je vanj strmó usmerila Lucija Rev:

»Doklej bo pri rudarjih v Urljutjúpu, pošta pa *Sibir*?«

Pomižal je, ko da ugiba, kaj bo, koliko izgubil.

»Kdaj bo sfrfolela k Soči? Polžje gre!«

Je dolgo molčal, padal v njen vznemirjeni obraz:

»Ko da te zadnje čase, vidim, kdo podi. Kdo?«

»Kokoš, ki nese jajca, tolikšna kot pivski sodček!«

Vonj povešenih cvetov. Cvrljanje ptic v rdečih listih.

»Ker je ni, pomeni, da je tod še nismo vredni.«

Laket je trdo zalamljal ob kolo. Se zjézil v smeh:

»Ko da té zadnje čase, vidim, jemlješ čas ljudem?«

Je mirno gledala nizdol čez dlan vrh palice *Elisabeth*:

»Ne jemlje človek časa. Čas nas jemlje.«

Vzdihnila v prhllost las izpod Matijeve usnjene kape:

»Urljutjup ob ribovitem Irtišu z rudarji, sneg! Menda – osel, kdor bi osla, ki cekine stresá, dal naprej! Smo, kakršni pač smo. Kruha ne napravi moka, roka pa. Jo bomo slišali, ko bo prišla? Vse manj jih tod posluša v zrak. Bedečnost sahne kot v svetem pismu, prilika o ženinu, devicah – so prespale, olja ni! Oh, Urljutjup, zdaj na Tolminskem vonjajo le unrini zavoji po napredku.«

S topo nogo je Upognjeni Matija butnil v tla:

»Tvoji besedni oblanci, tovarišica, režejo vratove!«

Zvihnenih obrvi bolščal, ko da ga drži v nozdrv:

»Enkrat še, pa ti ne bom nikdár več vedel na pomoč!«

Ko derezina je kolo zaklenkalo po klancu k Idriji.

»Pomoč? To je povsem izčrpalo zalogo mojih sanj.«

Okna naokrog so križem gledala izpod kapi nikamor.

Dan se je mehko prelival z mladimi trav v tolmun.

Starec Jezusovih let je zgetel glávo med ramena. Zgrabil kovček. V skokih šel. Plahi smeh ga je krog ust ožemal v jok. Se vrnil, se obrnil, stekel s težkimi koraki, vzcepetal. Se vrnil, se obrnil, se zazibal kot po hudi ježi. Sopol v kašelj, se pobral. Se vrnil, se obrnil, tilnik lomil, ko da zvráča hlod. Z lic se mu je v drobnih grintah vnel požar: Se zagnal, se zavijugnil, klecnil v zid. Oči, pikasto posute s prahom smrti, zleknili skoz jasminov vonj. V slepljivi, luskasti lesket kraj pen. Pod breg: Most se je kot žrebec, okamnel v preskok, bočil k hišam gor, v vas – čigava žena, gomoljkasta pod nos, je s praga pihala v rdeč klobuk?

S petka noter je Upognjeni Matija, popadljiv, gnal pedal z vasi nizdol, v nemirno zmahdranih prestah mimo lip nazaj, gorjup. Z očmi na vsakomer, napet kot vzmet: Ko da je davi nekaj zgubil, kje, pa vneto išče, ne da bi se spomnil, kaj.

Ko je nastavljal sodček zribanega zelja, kdaj pokušal, ščepci so mu z ustnic gomezljali kot črvad, se je od vrat pretaknil suh neznanec. Ga poklical k zeleniki. Mu z naškóljčene dlani zašepetal, kako jih Pepi Spah redkobesedno terja za nocoj. Vrhu pomembnih točk bo poglavitna: Giuseppe Ficarotta je z navzočnostjo ne ve se, koga prošnjo spisal do vrhovnih oblasti v Tolmin, da je življenje fotografski album, vezan v rožnato prašičje usnje, vendar nevreden dvakratnega listanja. Da bo na veke slep, kdor ni vsaj enkrát zašel. Da so povešene oči devic klic kukavic pod prevetrenim pomladanskim nebom. Ker pa v posekanem orehovem nasadu majhno večnost ne bo več dreves, prosi: Lahko pomotoma odprem v cerkev? Ni bolj utešnega kot ob srebrikastem Bonaventurovem banderu sred klopi, kraj prižnice duhovnika, ki vodo pridiga pa vino pije. Kje naj bi človek nedopovedljivo brez posluha tolikanj iz polnega v prvem basu pel *Nebesa so preveč mi dala*? Kot je iz Afrike učil stric Arafúnebre: Zamorci so poldrugi teden cmáрили v kotličku strast po maščevanju in šestfunten kamen. Stric je zraven stal. Na mäh uganil, koliko bo ura: Kamen se je omehčal. Nauk, je Arafunebre ostal do konca živ.

Možic je, siten, vrgel noht h klobuku, bled:

»Sovražniki vseh barv so, Matija, črni!«

Mračna vzvišenost noči se je obákráj po robah medila.

Mrk, zapet v koščeni srajčni gumb, se je Upognjeni Matija zvegnil čez kolo. Pognal, se tihcema, zarotniško privzdigoval: Luna, srebrast grb na modrem praporu, obsutem s pridnim miganjem čebel. Meglica se je, vrelo mleko, pokadila s Soče. Varen, blag večer z jesenskim vonjem po mrliških knjigah v zakristijski lini – veža je dišala po karbidu, mokrih lastovičjih gnezdih, gnójnici tovornih konj. Iz izbe je grobo zavelo po lizolu, češpljevcu, karbolineju. Prostor, hladen kot v pogorišču, so zapirale bakrene krogle gole, belkasto prepleskane železne postelje in motna stekelca v starinskem oknu.

Pepi Spah je, pijan, zaspan, dehtiv po kislem, kimnil:

»Navzočnost vsakršne odsotnosti me narožlja s skrbjo.«

»Zamiselo imam, Pištola, kakršnih ta zelnik ne pozna!«

»Kod si se fijakal? Zelnik, zelnik – razkomátaj se.«

»Bo kot razbeljena železna kaplja štrcnila skoz mrak!«

Na pol oči je v sinjkastem tobačnem mrču uzrl Felicijana Cijana, vnémarno sesutega v visok sodnijski stol s cesarskim orlom. Tnalasto Fanfárovo obličje z ribicama spolzkih vek pod streho vzplapolanih las. Pohlevno zbranost Vojka Vojske z Vojskega v osončenih, kot jabolko izboklih licih – s prstov k prstom je pretikal britvico *Gillette*. Jo rokohitrsko vsakič spet pokrnil z dlanjo.

Pištola je v vampastih vojaških hlačah vstal. Zazehnil, krehnil. Sédel – kot največkrat je pod razpeto jopico na vidnem skrival težek samokres. Ker se bojiš, je Upognjeni Matija zgrabil stol, da bi se te nihče več kdaj ne bal? Molčečna gruča glav je vzdolž debele mize rasla k žarnici: Pod senčnikom je vdano ždel, meniško plešast v krogu kodrcev, zadelan v suknjič na usnjene gumbnice, pisar.

Pištola je obliznil kos cigare, žmeril. Pljunil dim:

»Da si preživel vdor po lestvah v Turjak? Čudna reč.«

Vojska z Vojskega se je zakuhal. Britvico prekril:

»Krogla – s klinov me je pogrnila v mrtvi kot.«

Upognjeni Matija je rokó navlekel k roki. Ju, smehljajast, zložil h kapi. Kot vrh prižnice odrevenel – s stranskih vrat je pritrijánčil, praznično razburjen, Ficarotta:

»Oj! Me tvoje zdravje veseli, pozdravljen!«

»Ti? Kaj dela ta od rajnkih vstali, tale, tu?«

Pištola je ogorek združil v porcelanski, suh črnilnik:

»Rajskim, rajskim – pticam zjutraj v raj odpira.«

»Okupator: Starkam je kokoši kradel. Cvr! žrl.«

»Kvečjemu ta revna plat, moj drugi jaz, ki sodi na OO.«

Cijan se je, rdeč, posmihast, nagnil iz podbradkov:

»Zarja pa je slepcu v hiši nepričakovano ugasila luč.«

S klanca sèm je drl tovarnjak, škripav, kot v prepád.

Starec Jezusovih let se je zmeščal v kolenih. Zid obdrsnil, se ujel na lakat. Kožo srkal prek plitvin v zobeh. Zbegano pogledoval – s stèze dol ga je strmo primerjal Dreja Noe, zlesenel, s pet obrizgan s pljuski malte, vstal na cesto, v žmurkanje akacij, ga podržal oberóč:

»Odkod, Gospod, bi vprašal z neverjetnim spoštovanjem?«

»Z mrtvih letnic našega otroštva – Dreja Noe!«

»Z Gibraltarja? Vzklicali so me kot v svetem pismu!«

Visel mu je z ustnic, štorast, kot otrok na prsih:

»Anti krog 126 kilometrov od Jeruzalema ven, Gospod?«

»Je bolje tujcu v svojih, Dreja, svojcu v tujih?«

»Bržkone v vasici Ain Zeitoun, v Dolinici rožicevcev?«

»Prihajam iz meglè, se stekam v meglo. Blesket in Soča, most: Nočejo v spomin. Mrliška glava tam z umazane prtene rjuhe: *Prepovedan vstop!* Zapušča me, kar sem si trudno želel vse do sèm: Da sem. Ničesar tod, praznina, sence smrti, vrabci jih brskljájo s streh. Obešenčevo truplo, lilaste nosnice v soncu od zahoda, burja: Kot po bobnu bije žalostinko ob udrť bencinski sod. Sem travo bredel, blato gnetel, zdaj uganil, kolikanj sem dobro šel: Kam? Me oče čaka, me pred vrati mati, me s prižgano svečo, me s skrbjo? Ta naša zemlja, Dreja – ko da kolobari brez osi. Bogvé ali Bog ve, se pa ne sme vmešavati. »

Kot ostre sabeljce so v trepetanje listov bodli žarki.

Dreja se je, pegast, žolt, razgreval v znojno maškaro:

»So srečali v Jeruzalemu 1569. učenjaka Hajma Vítala?«

Popotnik se je sklanjal h kovčku. Se zazibal, siv:

»Sprašuješ mene po strpinčenih, pa veš o njih precej.«

»Mojstra za duhove rajnkih, Hajma! Z žebljem v narti?«

»Imel sem, Dreja, nekam daleč bolj privlačnih opravil.«

»V vás, Gospod! Ojej, za mano, če se jim ne gabi!«

Sunil mu je kovček spod roké. Ga zgrabil kot jetnika v suknjič zadaj. Krevsal s kratkimi, težaškimi koraki – z mosta je zamorski korporal, kot zlodej zal, z zlatimi naočniki na črna stekla, s sinjo rutko krog vratu, obstreljeval v počasnih, prezirljivo dolgih pljunkih Sočo.

Tiho dihanje. Prosojne sence pajčevin. Zakisan zrak.

Upognjeni Matija si je nos lovil v ojáččane naočnike. Se togih lic, papirnat v ustnice zasakal k oknu: Mraz, na mäh, ko da v črnikaste opeke vrh graščine grabi curkast, popadljiv jesenski veter. Prašni svaljki so viseli s sten. Je visel smrad po prstih z rjastim tobakovim naprstnikom. Po vlažnih plaščih, smótlaki, postanem znoju: Strah – je ténko brizgal kot prepil spod vrat. Oblískal britvico pod ploskim palcem Vojske z Vojskega. Se v Ficarottovih napetih zrklih zvil v zvedav služabniški nasmeš.

Pištola je široko zehnil, krehnil. S truščem sédel:

»Se zлагаš ali ne z vsem, kar sem do sèm povedal?«

Povedal pa ni nič, si je Upognjeni Matija gládlil dlan.

»Zabit kot podkev mule sv. Franciška, slišiš v Vandaluziji. Trdnó zabit, slabo zabit? Življenje nudi koš razlag. Namesto da bi vsaj enkrát koristno podivjal, si vse zamalomaril. Vrgel vás v koruzo. Splezal s prsobrana. Zbežal od podgan, podgan – skoz noč. Podobnim že od Poncija Pilata gor streljajo v hrbèt. Zakuhal si, odkuhaj.«

»Kaj? O čem? Smo tu zaradi mene ali kóga?«

»Vseh, miruj. Mar pajek plete mrežo le za eno muho?«

Mračne, ozke pegice so kot lišaj obrasle lino v zidu.

»Burja se igra s klobuki – jutri bodo gláve proč.«

»Kako? Če kaj razumem, rad priznam. Zamiselco imam.«

Tu je pod mizo padla pest. Se tam kot v nahodu zmrgódl nos. Škrtáv, naježen v ščetju rezkih senc se mu je Pepi Spah na lepem zrisal kot merjasec srednje teže: Zdaj se bo iz mlake, blaten, bruhtil kam. Pisar je praskal v valčkovih, begotnih sunkih, ko da v rob ljubezenskega pisma vbada peclje češnjevih cvetov.

»Ah! Ah, morilec zaplesanih vek, bravinast v vrat!«

»Kdo pa?« je Felicijan s previdnim vzdihom zganil stol.

»Vrtinci bede, zmede, ploh v Vandaluziji: Pablo, semeniščnik, dekelsko vreščav. Kot slamoreznica so ga opolnoči razkóščkali bombardni drobci. Mrl je v vencu lastnih rok, rumenih škornjic, nog. V razbito kjantarico se je točil dež. Bi šel, ne šel, do bincljev v blatu? Padal na zobe, zobe – ne, ne na svoje! Spulim šotor prek ramen. Se navsezadnje ponorelo splazim k Pablu – ti, zakaj?«

Upognjeni Matija je tjavdan otresal nohte, zmignil.

»Da bi mu tovariško na znanje dal: Kamen vrh gore – ko se utruđi, poštrli v nagrobnik! Zgodovina nič ne ve. Mrtvih toliko: Prav toliko bo zgodb. Se k drugim spletajo kot gnezda pod kapjo, kapjo – iz vsake zeva kljun. Megla, sem čakal, cincal, kod v temò? Slovo jemal kraj svitka smójastih, olupljenih kosti: Zdaj bo pa malo prstov, Pablo, za tvoj žametni mošnjič briljantnih prstanov! Boš le nekakšen Jožef Kaplja brez napisa. Sam, pozabljen – zgodovina nič ne ve!«

Upognjeni Matija je čemerno brisal predse s kapo:

»Čakam. Se mudi – zamiselca! Je greh, je kje? Če je.«

»Lepo, da kažeš radovednost: Ljudstvo z vrabci čivka.«

V hipu je Upognjeni Matija pomodrel od ust obakraj gor v sencà: Zadelo ga je kot z žebliem, da se Pištolove oči zrealijo v begavih, nedolžno porogljivih, Ficarot-tovih:

»Ljudje? Blago so, hitro pokvarljivo, si ponavljal!«

Pepi Spah je zbunkal obenj kos nagubanega čela:

»Jaz? Mogoče da, mogoče ne – doklèr jih ne pokoplješ.«

»Kalabrež tu se reži s pokvarjenostjo jetrnih klobas!«

»Kar Peter govori o Pavlu, govori o Petru: Ne o Pavlu.«

»Grem, da bi kdaj drugič rad prišel v boljšo družbo!«

»Takah pa v Tolminu ni. Ker si čevljar, ti ne bo tuja pravljica o smrti. Mlinar ji je tik po smrti, smrti – kraljeviča Leopolda stol premazal s smolo: Smrt še zdaj sedi, si v klopotanju stop in kamnov briše nos. Zamiselco boš razodel pod *razno*, vprašal: Mlinar pa? Po treh življenjih je, pogače sit, zablodil k Soči. Kdaj ga kdo, poredkoma, le o državnih praznikih, uzre: Nekakšno strgano, čudaško dušo, zmahedrano kot preprana srajca zvrh robid kraj skal.«

»Pod milim, našim, tem, Pištola, nebom: Nič ne vem!«

»Da imaš neznansko raje sebe kot resnico o sebi?«

Mrk, je Pepi Spah zabrskal v mastne, pomečkane liste:

»Zajčja, zajčja – durca k točki dve.«

Smrad po strahu je do stropa zvrhal izbo. Cijan si je zvedavo ribal nos. Podbradke zival čez ovratnik srajce. V temnih, gluhih oknih se je prašno bleščal rez lobanj.

Pepi Spah je sopel, kinkal. Z usti padal na pesti:

»Najprej naprej!«

Fanfara se je samovšečno, v sunku zganil. Voljno kimal. Gládsko poiskal spod suknjiča papir. Obraz napol z drobirjem rožnatih polsmehcev – kakšna glava, je Upognjeni Matija mižal. Kakšna glava, križana nebesa: Zágozda v trikotnik, šobe ko dva lazarja sred prsi, uhlji na kositrno vojaško žlico! Slamnati Fanfarovi lasje, si je podprl s prsti lica, prezirljivo žmeril – kot žlebáti vložek za ožemanje na dèskah hribovskih peric.

Fanfarov glas je zatikljivo hitro bral, kot na prepír:

»Varnost je od Soče, Idrijece k tromeji gor. V nevarnosti. In kot sledi približno za poljdruzi zadnji mesec. Ni ga, ne, ki bi pretirano uhajal. Spod nadzorstva: Tod so vajeni s kokošmi spat, s petelinom vstat. Noči so mirne, Marija, že dva tedna. Več ne leta v Bovec in prek Drežnice nazaj, kam bo pristala. Kadar bo, ta hip ne vem, vendar: Ni dobro, ne! Premalo budnosti je kot preveč soli. V juhi – neužitno, torej: Pek Pek je širil laž, kako je v trgovini kupil kruh. In da je ležal, v hlebcu skrit. Vnemarno pečen, oskubljen vrabec. Mi, komisija, smo vzorec v tehtanju polj kilograma. Popoldne odposlali ravnatelju pekarni skoz pogovore. Ugotovili, da je z nočnim delom res prišlo do padca tujega predmeta od neznano kod. In zapečenja dnevne ptice. Prepis pozvedovanj z uradnimi podpisi pa pustili tam, poznejšemu arhivu za dokaz. Dalje: V Žabčah so skrivaj odpisali 29 dinarjev za kútinov liker, ki so ga ženske pile v zvezi s koloradskim hroščem. V akciji so razbili 4 steklenice, hišni zvonec, samokolnico, domači stroj za robkanje koruze nepričakovano hkrati. Se je tovarnjaku ZIS odtrgalo kolo. Ko je namesto v Vólarje zašel v obcestni zid, medtem ko je voznik dotalno pijan prepeval, sumljivo neprimeren za pogovor. Dalje: Ko je Hilarij Mrak iz Klavž, upokojen zidar, ukradelj proti svoji volji 125 dinarjev državnega denarja, zaupali so mu ga za nakup kokoši. Pri odročnih kmetih so mu dodali 220 dinarjev za kritje stroška, v ponedeljek. Pa odšli v Tolmin k odvetniku. Dalje: Zadnje dni dežuje od pritožb, da zmorejo voljnence, ki jih pletejo zapečkarice, sila ozek vrhnji delj, čeprav razumem željo žensk po lepših nogavicah. Naj tudi ženski svet razume nas: Življenje se nam je v svobodi zboljšalo, noge postajajo debele.«

Pepi Spah je zehnil na stežaj. Se zdrznil, zdramil:

»Tolpa! Prask s preteklostjo in z njenim strašnim onegavljenjem ne bo ne nkdar niti zlepa konec – kdor na polžu dirja v nove dni, je že zgubljen: Bo hiral v hiši, šklepetal, ali bo zmogla snežne plohe? Stokanja duhov s podstrešja? Se podrla na Silvestrovo krog polnoči? Svet bo takrat vsepovsod ogrinjala svetloba. Z dimnikov se bo kadila muzika – on pa do tička, tička nag v razdrtem gnezdu, tolpa!«

Z ust je vzmrgelel, ko da bo kihal. Se na prst oprl, varno sédel – z užaljeno zgubljenostjo se je Upognjeni Matija luščil vase: Prvič ga je ta večer obtrkalo, da je v nekakšnem nemem pevskem zboru, vendar sam. Tik belih, spraskanih steklenih vrat v *Norčevska nebesa*, je ob vztrajnem trkanju pisalo vrh lesene tablice pod zvoncec na poteg.

»Ti, stopi na stranišče potegnit vodo.«

Upognjeni Matija je glavó zasukal:

»Jaz, čemu? Enkrát, Pištola, dvakrat?«

»Zaradi mene kar se da nobenkrat. Le da bo pljusak močan kot šum dežja takrat krog Pabla, slečenega do kosti. Rad brišem dneve, ki so kdaj bili, bili – kar je v njih bilo.«

Pisar je krožil, vzdigoval mezinec, v pentljah škripal. Britvica v pohlevnih žuljih Vojka Vojske z Vojskega je vrgla zajčka v grm pajčevin. Koraki so zabutali nizzdol in po hodniku kam – nič.

»Ko da trpi za kljubovalnostjo županov dolgo stradanih trdnjavijskih mest v Vandaluziji? Če ga ne bo nazaj, nazaj, mi bo povedal vse – da je ničvreden Jebačin, prekrščen v Jelačina!«

Upognjeni Matija je zaprl, ko da mu sledi prikazen.

»Ni na vódo. Le na vedro – tudi vedra ni.«

Pištola je, cmokat, potárnal skoz Fanfaro:

»Jah, Tolmin, ta nezakurjena čakalnica četrtega razreda zgodovine! Noč in

dan, dan imej poldrugi ducat bolh v ušesih tod – o vsakomer izvedi dvakrat vse. Je še veliko ščavja?»

Potuhnjeno razburjeni Fanfara je premršil liste:

»Štiri dekagrame v grobem.«

»Prav, naprej. Ampak – s korakom polke!«

Fanfara je privzdignil levo, desno ramo. Brał kot z odra v razburljivi žaloigri. Vmes preiskoval z očmi v oči:

»Pretep v Hudajužni, vendar po zaslišanju, obtoženi. Se je spovedal lastno-ročno: Zjutraj vstopim v tovornjak, Matija Matelévžev, jaz, upokojenec, s smrekami združen v avtobus. Voznik je malomarno trgaj listke. Vprašam, boš ustavil pred Podmeljcem, on molji. Spet vprašam, boš? Zbrboče o zavezniškem asfaltu onkraj Soče: Če bi tu, ojej, ko bi – pokaže, kratka, barvo! Zlomil sem telo naprej, osredotočil pravo pest, mu jo kot boksarski prvak pritisnil k žvalam. Pred slovenskim ljudstvom na klopih pa razumljivo poudaril: Ná zavezniški asfalt, gobec ti prodani! Ne bolan, kot pravimo, ne prida pijan, celo zajtrkovalj še nisem, star 59 pomladi, to naj bi opravljala mladina, neberljiv. Podpis Matija Matelevžev. Dalje: Prepletenost, kajpak za nestrokovnjaka, je v primeru Hermana Ostreharja, rojenega 1919. s srednjetechnično zidarsko izobrazbo. Čeravno ni pokazal spričeval, je v službi kar se da razgiban pri usvajanju državnih sredstev. Ondan je bilo tako: V družbi z znanimi okrajnimi uradnicami je izvajal nespoštljiv način oddihovanja. Si privoščil potlej pri večerji kolcanje. Nikakor ne sprejel ukrepov za neslišni moljk, nasprotno – temeljito vztrajal v smeri kolcanja z občasnim krikom iz evangelista Luke: *Vsi so jedli, se nasitili!* Ker zevne v preiskavi tu začasna luknja, sem stvar povzel ob treh po polnoči: Ostrehar se je, hripav od podoknic, zbralj na južni strani Pepce Kuk. Razbil ograjne durce, streho na pesjaku, lonček z mlado fukšijo vrh stopnic. Ker pa mu Kukova kljub vsemu ni dala noter, zlomil sedem reber v polkni, trdovratno rjulj. Kukova je v mahedranju okenskih zaves uzrla znojno glavo. S kládívom udarila – Ostrehar je izginilj. Glava pa, od strtih stekel krog nosnic obrita do krvi, štrlela iz potrganih zaves. Kukova je drugič zavihtela kládívó. Ostrehar drugič nepojasnjeno izginilj – nisem še dognalj, kje natanko je Ostrehar stalj v trenutku, ko je vsakokrat izginilj. Drugače je Ostrehar čist, napreden, poje. V zboru hodi na predavanja. In zgodaj spat.«

Upognjeni Matija, ljubosumen, prevotljen, zakuhan od ponižanja zaradi suše na stranišču, je ihtasto razpiral veko prek Fanfarovih skakávíh ustnic: Ta? Nič ko prav ta da bo ljudi obakraj Soče gnal do novih dni? Ta, nazarensko bolj budalo kot svoj čas karabinjerski par, ki je v trirogeljnih klobukih klopotal o ponedeljkih skoz vasi vrh Baške grape: Eden, izobražen v branju, drugi, mojster sračjega pisanja! Mukoma na mäh se je zadrlo vanj: Se jaz pogrezam? Kam – ali se greznica vzdiguje do vratu?

Pištolá je oči podpiral s palcem. Vzdihoval, se dramil, dremal. Vstal – stolove nogé so prasnile kot kremplji. Pisarju je perešček zdrevenel.

»Kaj pa one, molčečni župnik, don Penzion?«

Fanfara je ustrelil kot zamašek z mošta:

»Imam ovadbo s tintnim svinčnikom, da skriva pod izdolbeno podobo Zaharija in Elizabete, staršev Janeza Krstnika, štiri drobne pomaranče in šatuljo, polno preperelih fig!«

»Je dal ali ni dal, dal klobuka z glave?«

»Ni – še ni.«

»Prikriva notri vrabce ali kaj, nevarno za državo?«

»Kmalu se bom vpregel v ta primer.«

Pištoła je omagoval, se zibal. Klecnil v zapestjih:

»Tolpa! Vsi skupaj ne premorejo treh piškavih razredov ljudskih šol, šol – o vi, možgani z jajčeci! Ob Soči nam verjamejo v prihodnost kar se da tako, kot jaz v raj po smrti. Tolpa! Saj ne vedo, kaj delamo!«

Razbiral jih je, ko da mu jih goba briše v kredasto megljo. Pa se prijel za nos. Se, zgrbljen, zvlekel naokrog tik mize gor. Se vsakemu četrtemu oddahnil na hrbet. Ob Cijanovem orlovskem sedežu premeril izbo spod oboka v strop:

»Soba brez zaves je kot, kot ženska brez las!«

Mrmral Fanfari, kolikanj je bolj v korist imeti strah pred čim kot potlej kdaj objokovati kaj. Previdno sédel na železno posteljo, oprt obakraj na dlani – noge so mu, nabrekle kot poleno v mlaki, gledale zvrh uležanih nogavic.

»Drugič bo razvodnik Čabarkapa drugič popredaval o besedi *metafizika* – in kogar drugič spet ne bo, ga zame ni!«

Zvrnil se je kot v korito. Se povaljal, hropnil.

Cijan si je zakril smehljaj. Po palcih šel, kot s čevljem v roki, k rjastemu zggljavu pod bakreno kroglo. Sprožil prst prek ust:

»Čeravno ga ni več med nami, je. Oh, nežno se smehlja!«

Ogrnil ga je z zglođanim usnjenim plaščem. Zviškoma ogledoval prevrnjeno, posvaljkano kobiljo zadnjico. Pogledal Vojski z Vojskega v neroden žepni koledar. Se zbliza sklonil k sivkasto natisnjenemu letu 46 – Felicijan Cijan je mahoma, začudeno vesel, to noč spregledal novi dan: Čas neverjetno vsakršnih neumnežev! Do dna postrani svet, v brezbrežje skobacán – ponuja se kot njiva gnoju! Bo ga za življenje, za poldrugo, kaj se ve, za dve. In kot bi z naukom bičal zrak od brajde sëm pokojni stric Ambrož, kočijaž za policaje v Trstu: Pobič – lenega čaka strgan rokav! Nikdär naj ti navdih ne prska v prazno! Pomni!

Oknice, polknice, rebrca, križi – okna so živahno votlo zrla v dan. Kamnito svetli svet ob Soči. Sinje, z bakrom tánjene konice gor. Srebrikasti trebuški grlic v vejah. Maroge dežja, s streh so se kadile v sonce. Konec klanca težka, lahka cerkev, z britvastim zvonikom na pokončni straži, mir.

»Pred abesinsko vojno sem pri brivcu bral, da na Norveškem zmorejo stranišča reci, piši šest, kako se reče, požiralnikov! Pa pridejo učitelji, učenci, vdove in vrtnarji spod snega. V kolobarju posedijo. Kakšno rečejo – gredo.«

»Verjamem ti tako, da ne verjamem.«

»Opozarjam, da na to posebej opozarjam!«

»Jah, življenje nam nikdär ne da premalo presenečenj.«

Egidij je prepletal prste k latvici z rdečo barvo, s čopičem. Na ribiškem klobuku do ušes je nosil cinkasto, udrto petokrako. Scvrknjene naramnice so mu zavlekle hlače v prsi. Z zlatih, zmazanih naočnikov je sončil blag smehljaj.

»Moje ponižno mnenje je, tovariš Nagamólj, da v tej deželi vendarle, kako se reče, ženejo vrednote: Pokorščina, požrtvovalnost, potrpljenje, ki so nas iz čučkov v letu 1713 prekovale v puntarje. Samo zato smo, kjer pač smo: V svobodi!«

Spod balkona je kot kos krilatca plesal zvočnik.

»Rjo bom odpraskal, praznično pobarval to trobento.«

Erik Nagamolj, nič bolj tršat kot italijanski kralj, v modrikastem pajacu na koščene gumbje, vzvišen, s krono skrbno počesanih las na rebrastih ramenih, strog izterjevalec hribovskih računov za elektriko, je sigal z lestev, rdel, krpal žice, prhle od starosti, usta šobil v opičji poljub.

»Se reče zvočnik, ne trobenta.«

»Ta trobenta bo v korist, kako se reče, naši škodi!«

»Ne. Se reče zvočnik.«

»Poje naj v deveti svet o znamenitih delih te vasi!«

»O čem, Egidij?«

»Drugim so svobodo pritovorili na krožniku! Tu pa, kako se reče, šest razbitih hiš. Polnočni strah pred Pippom v mesečini. Zbiranje tobaka, rokavic, piškotov na skrivaj pa hitro v hrib. Neznanski kup nezakonskih otrok – edinole zamorčka ni med njimi!«

»Bo, že bo.«

»A da še bo?«

Nagamolj se je pogrezal v žep, ko da se praska. Pahnil na balkon ščipalne klešče. Pomrmral v oddih. Izvlekel matico, jo popljuval, privil. Izvlekel drugo – v izbi je Lucija Rev sred zmede sonca, senc otirala z obtolčene kredence prah. Hukala v gosposka stekelca. Jih vsakič potlej dolgo gledala s strani, opasana z metuljasto predpasnikovo pentljo.

»Hoj, Lucija, kaj počneš?«

»Oh, nič posebnega – čakam na smrt.«

Egidij je zavil z dobrotnimi, počasnimi očmi navzgor:

»Ker moramo, kako se reče, prostor prepustiti mladim. Pleme srčnih velikanov izumira s Soče, z Idrijce. Pojutrišnjem bo tu jutrišnji dan. Pomlad stoji kraj vrat – bo skôro čas za njihov čas.«

Lucija se je zresnila v nasmeh. Otresla krpo zvrh ograje – mucki so kot pest semen zaplavali k Egidiju:

»Govoriš, ko da si, tešč, pojedel vrtnico.«

Žvrgljanje v sinjem, križemsvet preleti ptic. Tiha hoja kod, pozdrav. Mukanje, udarci ure mimo streh nizzdol.

»Biti pošten, kako se reče, ni poceni! Lahko je kdo junak, lahko sem gnida – jeh, raztrgalo me je kot komandanta Staneta, ne vem naprej! Zakaj če rečeš poštenost, si smešen. Če ponižnost, skromnost, dvakrat smešen. Če ljubezen, své-tost, Bog ne daj – kako se reče, strašno smešen! Da bi te besede klicali v meso, ni več poguma. Vendar, tovariš Nagamolj: Vrniti se bo treba sèm, natanko, k bistvu! Satan je pobegnil – ga ni treba z metlami spoditi spet v pekèl? Prav. Čeprav popravljam: Satana je treba spraviti samo na svoje mesto! Ti si gospodar nad njim – naj bo, kjer je od vekomaj. In kot gospod mu ti pustiš, kdaj sme, kako, kam daleč, skratka: V oblasti ga imej, Škripajzeljna! Ali z drugačnimi besedami: V oblasti se imej.«

Nagamolj ga je pogledoval strmó kot šoja z veje. Tjávdan svaljkal ščep tobaka v papirček. Slinil, ko da mu bo kdo na jezik spustil hostijo – mukanje od reke gor. Oblak v podobi zasnežene, pravljične lokomotive se je krog in krog ovijal v dim. Se zliznil k Idrijci, napenjal. Se razsul v šrapnelski vzbuh – od lip je škripnilo kolo. Upognjeni Matija je zaviral, z nogo butnil v tla.

»Vidva, kaj delata? Zakaj ne delata? Ti – ali dela?«

S pokončnim molkom mojstrstva je Nagamolj prilezel z lestev. Oberoč obrisal dlan v pajac. Previdno spustil iglo k plošči: V tolikanj prijazni dan je rignilo. Zrožljalo kot ciganski bobenčki. Po skokcih rjulo naokrog. Se tišalo v nadležni šum jesenskega dežja. Zamrlo v oster pisk – potlej se je pevka ali kaj, grlena, kot zmajanih zob, razsračila izpod balkona:

»Nakon švega u kašne šati pešmu šlusaj, Jovane!«¹

¹ Poslušaj pesem. Jovan, po vsem, kar je bilo v poznih urah.

Spet je zapljusnil bobenček na cimbele.

Egidija je ovil smehlaj, pretkan z otožnostjo. Stopicnil je, korakcema pokolobaril, božal plešo. Z radostno zadrego vzkliknil pevki zad za lestvami v gramofon:

»Z godbo v narodnem duhu hládi nam rane skeleče!«

K uhljem sta mu grebli dve kreljutci nasmejanih gub:

»Ob takšni muziki so rasla svoje dni mogočna mesta!«

Dih podržal, se zatresel vase, omeqljèn. Piskrček odložil ob lepak *Prosta zabava s plesom*. Se prislonil v zid, ubog. Bolščal, ko da si bo sólze plál zvrh lic pod veke:

»Mimo je, kako se reče, da bi kdaj postal župan.«

Sonce je z rumenimi sandalami hodilo v kolobar zvrh polja k Soči. Kot hišico iz starih kvart podiralo senik v gnojni kup. Ga z zlatimi žebli vsakič spet na mäh povzdignilo v smaragden blišč – Egidij se je meril v steklu, prašnem od mušic in pajčevin. Ta tule v oknu sem, kako se reče, jaz? Čeprav mi je, ko da me ni? Se tudi reče: To življenje – kot bakren drobiž je potonilo prav do dna usahlega, spodsutega vodnjaka, to življenje!

Zvegnil se je, se ozrl z dobrodušno bebastim nasmehom:

»Vèndar – mar lahko potonemo v docela suh vodnjak?«

Erik Nagamolj je sigal. Zbiral žico v kolobarčke:

»S pridnostjo dosežemo dandanes marsikaj. Ni več ovir.«

»Oh, so: Celo za pridnost potrebujemo pogum!«

Egidij je prekrizal lakte k okenski polici:

»Vsi moji dnevi so kot ustreljeni vrabci padali v nič.«

V stekelskih marogah je razločil Nagamolja – ta je zmignil, da ne le njegovi. Se našobil v opičji poljub: Dandanes ni pri nas nikoder več ovir za marsikaj. Če bi zagledal na Modrejskem polju vnebohod škrjančkov, vstalih iz grobov, se ne bi čudil. Jaz – ne. Razločil pod sprhnelim zadkom tolstega sršena ličnice, usnjeno kapo, uhelj v čopu rjavo sivih dlak, roké, spotegnjene k ročajem na kolesu: Upognjeni Matija je precejal godljo z vrabci, s pridnostjo, z ovirami na dnu vodnjaka, da bi pravšnji hip razumel kaj – zakaj v namigih pod balkonom ko da se je skrivala skrivnost. Razločil potlej z mosta gor postavi, ki sta v grobih čevljih treskali po svoji senci, mahali, ko da se spotoma razbijata s pestmi – pobrisal je čez prah, še bolj oslepil steklo. Golsnil v reven, izprevržen stok:

»Vsak dan se mi, tovariš Nagamolj, seseda v mrak.«

Se zganil k latvici, da bi prebarval knjižno, kranjsko Nagamoljevo besedo v rdeče, kot je prav za novi čas:

»Hvalite Ga, sem v katekizmu bral, z *glasom trobente*!«

Uganil, da se čudna dva z ovinka gor ne tepeta: Da steklo v oknu ne odbija po resnici. Da je drugi Dreja Noe, praznično prižgan, ponižno vzvišen, motovilast od nestrpnosti, kot od zmečkanih jerebik rdeč. Prvi je, pohleven starec Jezusovih let, vendar brez brade, sinjkasto udratih lic, tresáv, s klafeto na korajžo, mláhav od zaužite pijače, šel, ko da ne gre – Noe ga je zdaj porinil, mu zdaj kovček pulil z rok, spet planil predenj, se mu do kolen odkril, ga suval, prosil, naj zaskozibog poprime, mu za zgled pomleval s peto kot skoz debel sneg navzgor.

Upognjeni Matija je dobil kitajski režici sred vek.

Erik Nagamolj je, z venčki žic na palcih, togo stal.

Egidij je pomešal s čopičem. Se vzbočil spod naramnic:

»Daj mu vetra, Dreja! Žgánjarček je, star potep!«

Dreja Noe ni ne videl, slišal – gnal se je, ko da mu s pleč opleta kos arhangelške kreljuti. Zgrabil ga je Krištofov prijem: Kanil si je starca posaditi na komolec, kot sokola lovca. Ga nositi štiporamo kot rdeč mornar otroka v časopisih. Ga zložiti okobál čez križ, podpreti v bedra – drug v drugega sta padla. Kovčka sta ju obdržala na nogah. Starec Jezusovih let je spuščal šibek jek na pomagāj. Se zvijal v beg. Voščene prste metal vznak – obraz mu je potisnilo naprej. Zagnal se je v vznemirjenih stopinjicah, skakav, kot prek valov v mesečini. Zada pa je prežal Noe, da bi ga pograbil v hlače, ga spodrečnil gor.

Prah in sonce sta nad njima stkala svilnat parazol.

Kriki, stoki so trkljali prve glave v okna.

Upognjeni Matija je, napet, svarilno pozvončkljal. Zvončkljal: Zakaj odvijalo se je sumljivo iz gazi, ki jo je tik od vojne sèm utiral vási. Zgrčil se je, da bi se strogo zravnal – prisúvala sta se, oba iz sebe, srečna, znojna, pod balkon. Starec Jezusovih let je vzdrobencłjal. Se strgal Dreji, ta je plamenel kot brezov panj, ga v blaženi božjasti butal s trga vkreber, s klanca k cerkvi. Oberoč ujel Egidija za rokav:

»Mama – kje je mama? Mama!«

»Kakšna mama, sakrament!«

Egidiju se je zvihtil nos. Zviškoma ga je premeril:

»Mame ni: Je nikdar ni bilo! Nikdār, celo pred rojstvom ne, kako se reče – kaj šele po smrti!«

»Kam je šla? V Tolmin? Kdaj bo nazaj? Zvečer?«

»Preveč zaslužen sem, da bi pijanduri odgovarjal! Pred vojno nismo imeli nič, vojna nam je vzela vse: Nič – nimam nič. Draginja skače skoz človeški rod visoko v zrak, tovariš Nagamolj, kot bolhe s psa! Če pa je don Penzion krog svečnice omenil mojo glávo, ki da z njo ko da ne mislim prav najbolje – skratka: »Nikomur ne dolgujem nič!«

Upognjeni Matija se je stišal, prežav. Božal zvonček:

»Tistemu, ki je kaj dal, nisi dolžan.«

»Matija, zdaj si mi razjezil žlahtno misel!«

»Onemu, ki potrebuje, pa – in kdo je ta, ki potrebuje?«

»O, vse te sitnosti vsakdanjosti! Razburjen sem!«

Napihoval se je v pomembno zmedo. Se kremžil s slabovidnimi očmi. Na pol pedi preiskoval krog prišleca – v zroženelih, udrtinastih očnicah se je kot meglica vlažil strah.

»Kako se reče: Pijan kot čmrljevka!«

»Ni pijan. Vse prej kot pijan – samo zmaličilo ga je.«

»No, verjemljivost kvečjemu na pol, tovariš Nagamolj!«

Spet se je skremžil, zeval. Zatacal sèm, tja:

»Sramotno si prespal nalet svobode – kod si hodil?«

»Kod? Premalo časa bo. Predolga zgodba.«

»Torej – vrnilo se je, kar smo v življenju izgubili.«

Hitro je Upognjeni Matija kot za vbogajme odgrnil dlan:

»In kaj se je vrnilo?«

»Tale tu, kako se reče – sin.«

Matiji je obraz podaljšalo v gost, usnjat nagobčnik:

»Znorel si!«

»Le človek z zdravo pametjo lahko, tovariši, znori.«

Čveket, selitev vrabcev z lip vrh lip. V steklu gòri se je zrisala Lucija s junjo – Nagamolj je poudarjeno zmrmral:

»Lucija, posteljo pripravi. Človek bi se rad naspal.«

»Ni treba, ne. Pozabil sem, kako se po človeško spi.«

Egidij se je zmrdnil, zasitnaril. Se zrepenčil:

»Ampak – jaz čakam onega, ubitega! Ne tega! Za pogreb!«

»Ah, oče, oče, spet si me zapustil! Pokliči mamo!«

»Vse noči jo kličem v Sveti Maver gor! Ona nas je zapustila, ona! Šla z lesenim Kristusom v kot pod smreko – ona!«

Ko da bi se v belkastem obilju vetra dan sprevrnil čez omračene tolmane. Listje stresel v trpek šum. Vrane zmetal v krčevit prelet čez Idrijco, prek senožeti, k Soči – fant si je zagatnil prste v usta, pobrbľjal. Bolšćal, ko da so mu z lic privzdignili pokrov na krsti:

»Joj, *Madame Věto avaiť promis*,² joj!«

Spačeno zapel spod grozdov solz kraj velih vek:

»*Dansons la Carmagnole! Vive le son du canon!*»³

Se zgrabil za želodec, zgrbil do kolen. Se kot na zágozdo spodsekan zvrnil ob Egidijeve noge. Erik Nagamolj je sľišal hkraten krik: Lucijinega, Drejevega. Prav počasen padec trupla trdo v tla – čopič je odletel, brizg mu je zdrugačil čelo v staro mušnico.

Upognjeni Matija je potožil, ko da je odprl kam kropit:

»Naj nas vsaj mrtvi nauče živeti.«

Nagamolj je vstal, iztepel hlaćnico, ravnal lase:

»Jah, koža, kost, Egidij. Mrzel kot rosa na koši.«

»Menda! Doma bi ostal, kako se reče – in bil bi zdrav!«

Upognjeni Matija je z začudenim nemirom stegnil vrat:

»Če se ne motim, Erik, ali kar tako – je živ?«

S hodnika se je v drncu lesenih pet utrgala Lucija. Streljala z očmi kot kanja v kure. Jih razgnala z vedrcem, vonjivim po tropinskem kisu. Kot vojak podprla, krhka, zmrsena, opešanca. Oddrsala – konice fantovih podplatov so skominasto žvrgľjale po kamnitih ploščicah v mrak in po stopnicah gor.

Erik Nagamolj si je zravnal lase, oprtal torbo:

»Mirno, mirno, mimo bo.«

Egidij je potipal blatni kovčec, vozle v vrvcu, ročaj:

»Vem – tisti je, ki ni nikoli pošte dal iz taborišća!«

»Mene je tako rekoč s polenom pod srce.«

Upognjeni Matija je zabutal ob kolesu proč, klápav v glavo kot kljusě. Obstal: Kako unićiti sovražnika, če pa je ta zvestó na naši strani – spod balkona se je sparal krik. Osmodil trg: Dreja Noe se je praskal kot pošastna opica, z očmi na licih, s kosmi pen kraj ust. Razsajal, da je to hudić, ki ga je zgoljufal s podobo Jezusa. Odslej da bo do sodnih dní pred samim sabo na sramotnem kamnu, kot pri maši nag. Zbežal je skoz vas, rjovel, se bil po nosu, do krvi. Zahropel v klanec, klestil zrak, odtrgal kljuko z vrat. Se potlej z dolgimi žebľji zabil domov kot v trhlo krsto – kako vendār unićiti sovražnika, če pa je ta požrtvovalno naš? Upognjeni Matija se je kupal vase kot oglarska kopa v krogu njih, ki so se z oken skľanjali kot iz pokvarjenih železniških starinskih voz. Pocincal, se obraćal, vrnil. Z bzikanjem ukazal Nagamolju, naj pri prići sprićo skisanih, preplašeniľ obrazov zniža igľo k plošči, vzdigne srca, zveseli duha.

Egidij se je, sramežľjivo muzast, nagnil v tla. Odložil svoj klobuk z rdećo zvezdo h kovčku. Si pomeril taborišćno kapo. Oberoć zaliznil dlake las k lobanji. Se

² Gospa Věto je obľjubila.

³ Plešimo karmanjolo. Naj živi tresk topov.

sprehodil skoz peklenski *Nakon švega u kašne šati* gor, dol s poklončkom. In vaščanom praznično mahljal s pestjo.

Toliko tišine pade vsako noč v nič, se je Upognjeni Matija skobacal s kolesa.

Toliko tišine – v nič?

Pod oknom v senci so se vrabci topli za drobtino kruha.

Spodaj so k previsni skali kleni plavali svoj lačni krog. Okrog so mreže, stroge, z brki kot žandar, prežale, kdaj bo jašek spod kopriv izbruhnil škaf krvavkastih pomij, presmránil Idrijo v masten kolobar. Kapo si je snel pohlevno kot v cerkvi. Jo izbrisal z robom suknjica. Podržal kot berač – s senožeti je v vejah ozelenela kukavica. Štel je s prsti, kot otrok, ali bo dve, tri, kaj se ve, nemara štiri leta še priganjal vas v nove zarje. Se uštel, pokrtil, prislonil k rjasti ograji.

Reko so razjedali mehurci. Kot mozolji pokali, se zlivali nizdol – kamor je zamižal, se je videl v kosih: Topo nogo v Soči, zvrnjeno kot mrhovina. Roka z laktom je vrh Idrije grabila iz peščin. Rebra so kot gola vrana ropotala čez nebo. Glava s kapo je široko ždela pred koritom za smeti pri Svetem Mavru. V usta na stečaj je lezla miš – pognal se je navzgor.

Domá opešal h klopi za opazovanje, skriti zad za trtni latnik: Spodaj se je vas tjavdan belila v sonce. Puhala vsakdanje dolgočasni glas – kovaško kládivo, dva krika tretjemu, previdna hoja starca po stopnicah dol, ropot motornega kolesa, mukanje, tresk vrat, hihitanje, usodna resnost ure iz cerkvenih lin.

Omagoval je, si ožl oči. Položil kapo predse, oberoč, kot srebrasto monštranco v tabernakelj, da bi ga prijazni zrak ohlálil z mislijo. Zavohal težki, kiselkasti vonj postálih las, prhljaj – s petka noter je Tolmin smrdel po gnójnici tovornih konj, karbidu, mokrih lastovičjih gnezdih. Z borne žarnice je mrlo, ko da v strop usiha sveča. Felicijan Cijan je na sodnijskem stolu z orlom nasmehljano vzhajal ko testo počasi:

»Rad molčim, doklèr me kdo za jezik ne potegne.«

Čelo zmazal v kepo kuhanega masla. Prebrkljal Pištolov list – mráz, na mäh. Ko da v črnikaste opeke vrh graščine grabi curkast, popadljiv jesenski veter. Prašni svaljki so mrlili v tla.

»Bo atc!« je Cijan odrezal kot otroku. Zmajeval: »Atc!«

Budni dremež jim je vegal veke, madeže utiral pod oči.

»Prav, stopímo po vodo na vir!«

Za dolgo mizo so sedeli, topo vzvišeni, preplašeno, jih je Upognjeni Matija prezirljivo gledal, kot povzdignjeni k zadnji večerji – kdo me bo izdal? Budalo Franceljev Francelj v čeljust kot žrmlje? Karol Čufer z nosom kar se da v podobi opečene krvavice? Franc Ksaverij Rutar, zadkasta pojavica, imenovan *major Pardoncelf*, ker je o slovesnostih izdeloval s črpalko za kolo prefinjeno udarne zvoke v vaški godbi, kdo?

Tobakov dim je šel kot mēgla z jezera skoz mrak.

Cijan se je zravnal s papirja. Se pogreznil v stol:

»Dve točki v eni: Tovariš Miha in – desetkanje.«

Pištolovo sopenje se je stišalo kot za vihar – ko da od sten škrebeče tihi tek starinskih ur z opešanim kolesjem. Cijan je kimal. Zapraskljaj k nosnici, s poudarkom nem – pa jim kot angel Gabrijel nedeljsko dal na znanje, pred graščino je s platan šumelo listje, da je blizu hip, ko se bo kdaj v prihodnosti vendär pripeljal na obisk tovariš Miha: Krehal da je bolj kot svoje dni od mrzlice, ker je v barjanskem bičevju preganjal zastreljeno raco. Ploskoma spodrsnil z brega, goltal, grgotal. Po

žabje suval, skratka: Le na pol utonil – s proviantnim tovornjakom ga je do bolnišnice pripeljal podporočnik Djukelič. Postavil stražo na hodnik in k vratom. S samokresom spódlil lenega zdravnika skuhat liter vina z žbicami. Pred vhod pa kupit pet zavojčkov drava, šibice in časopis.

»Več ne vem. Tudi potrebno ni. Le da je zunaj.«

Karol Čufer je zardel, se zredil v nos. Tenko zastavil:

»Zunaj česa? Vsakršne nevarnosti ali bolnišnice?«

»Obojega. Je prvo v zvezi z drugim. In narobe.«

Franc Ksaverij Rutar se je poznavalsko zmevljal v hlačah na mehur. Znojno zasijal. Se kot s komolcem vrnil:

»So Djukeliča, podporočnika, povišali v poročnika?«

»Vem le, da mu bo lovška zveza podelila znak.«

V sivkasti mračini se je spet, je Upognjeni Matija bolj razbral kot videl, z bleskom ribje luske zasvetila britevca pod palcem Vojske z Vojskega: Pohlevno zbran, je Vojko bolščal v mizo. Z žuljavimi prsti spletal gnezdo. Kdaj pogledal z jabolkom izboklih lic pod strop – ko da trpi od hudih hoi v tesnih čevljih, je pomislil: Vojsko čaka še nadležna pot skozi noč domov.

Cijan jih je opazoval s privito lučjo v zrklastih očeh.

»Bliža se tovariš Miha – tu pa od nobenega nobene!«

Se pretegnil, se posmehnil. Kratko, hladno zamrmral:

»Ne slutite pomembnosti v teh navidez nepomembnostih?«

Na postelji je jeknilo. Jeklena mreža je vzbrnela – Pištola si je zmetal čevlje z nog, pogrnil dlan čez uhelj. Ga mečkal, privijal v glavo. Hrípavo zabrbotal iz sanj:

»Z nožičkom ji je delikatna čreva dal na sonce!«

Cijan se je prijel za srajčni gumb v rokavu:

»Ni nekdo, nemara je, govoril o *zamiselci*?«

Če bi mu trhlo helebardo stisnil k pázduhi, bi bil čuvaj pred božjim grobom za veliko noč, je Upognjeni Matija žmeril. Zrak zajel spod mračne žarnice. Zmrmral:

»Jaz, menda. O dveh, pod *razno*.«

Prst prevrnil k postelji s Pištolovim grkljanjem:

»Vendar – njega ni!«

»Oh, on je zmeraj, ne samo nocoj. Te sliši, nam povej.«

Okuhalo ga je kot v kotlu, vrelem od neslišnih krohotanj. Slabega, z besedami, ki govorijo le besede. Sred verige trdih glav, kot na pretep obrnjenih negibno vanj – kaj bo, kako? V možganih mu je rdečkasto pocvetalo. Se v ovenelih, prasketavih lističih osipalo:

»Življenje, bi začel, mi je dlani razrisalo z izkušnjami. Zato sprašujem: Smo storili kaj pomembnega za zdravje svojih duš? Isti veter nikdar ne zaniha dvakrat istih vej v natanko isto smer. Prihaja gost, ponuja se trenutek – naj zamujajmo? Bom kratek, pozno je, tako rekoč: Številka ena!«

Spet – besede so mu kot od strupa v zraku pijano cepale na tla. Pisar je kot angleške brke nosil svaljek sred voščene pleše. Z vekami se je prijel za ta ščepec pohlevnih las. Zravnal kazalec, razodel: Tolminska hitro potrebuje hram na Gradu, višjega kot cerkev spodaj s cinastim zvonikom vred! Udarniško naj zraste iz pet col debelih špirovcev, z razglednim stolpom za gasilsko cev, zastave, strelovod. Z občinske ceste v grič naj bi držalo štirinajst postaj, vsaka s sliko šestkrat osem čevljev – do današnjih dni! Prva potemtakem, vem iz časnika od zgodovinarja Altbauerja: *Prihod Slovanov k Soči* v jatah štajerskih kokóši, z lutnjo, sleherni s čebeljim panjem na hrbtu. V dvorani, širši kot cerkvena ladja, bi stesali javorov oltar v podobi Triglava. Spod stropa potegnili večni ogenj v kroparski skodeli. Z leve, z desne nasadili ducat

glav preroških mož, naših apostelnov – v papirnem testu naj bi jih, zastonj, bom jaz posredoval, skiparil gledališki brivec Fortunat Zorzut iz Avč, upokojenec. Jih v širokem slamnatem zaboju dal na vlak. Od zvezde gôri bi, za glavo večji mimo drugih, srebrasti od bronse za peči, gledali mogočni glavi skozi vrata ven, v prihodnost: Krištof z brčicami ukrajinskih zrakoplovcev. Zada pa tovariš Miha, razoglav, v svilnatega polžka počesan. Vhod – za tri cerkvene, opozarjam! Drugače bomo vsakokrat lomili streho, spuščali z vrvmi klavir v hram. No, to je, prvič, vse.

Zatohlo zbranost je razstrelil sigasti Cijanov vzklik:

»Dvoboj med tujimi lažmi in našimi resnicami?«

Pohrkal, rožnat. Se utrujeno namuznil, zresnil:

»Drugič pa, Matija, drugič. Kajpada – klavir.«

Upognjeni Matija je zaznal nestrpno, rahlo pokanje v kosteh. Stisnilo ga je s trebuha gor. Prisluškoval si je, zamižal. Se zgubljeno zgubal – ko da mu obraz trdi v obličje kamnatega psa.

(Nadaljevanje in konec v prihodnji številki)

Saša Vuga

ŠLI ZA VOJSKO SO GROBARJI

(iz romana, nadaljevanje in konec)

Še toliko ne vem, da bi lahko igral nevedneža.

Obšla ga je zgubljenost s polj, ko v vějah gnezdi mrak in megla ledeni stezò. Kdo je zadaj, kaj na preži – Cijan si je poribal nos. Oslinil prst, kot lazar kolobaril čez Pištolove papirje. Vklapljal veke, jih izklapljal – ta? Bo s svoje gnile dušne skorje zdaj presojal ta? S praznjim suknjičem komija na zmečkano lilijo rutice v žepku? Ta, edinole obleka dela tega polčloveka za človeka! Mi že dolgo pada v pamet. Žrl bo: Prežrl vsakogar – nazadnje sebe.

Veter zunaj je spet plezal v črne, luskaste platane.

Cijan je vzdignil mrzli, uhasti obraz, vstal. Se praznično namrdnil v molk. Pogled slovesno znižal pred vzbrnelega, krog lic zelenkastega Ficarotto: Vsi da ga, s pooblastilom vseh, sprejemajo za svojega. Od Soče križem gor živi le kmet, zadrž v srednjeveške starožitnosti, okoren, trmoglav, z očmi nazaj – Tolmin pozdravlja v Ficarotti vzorec stare sicilijanske avantgarde: Neustrašnih delavcev, povezanih v udarno bratovščino *Žegnanje hvaležnosti iz mesta Gangi kraj Palermo, 1927*. Z upanjem, ki je terjatev, je dopisal s tintnim svinčnikom sèm spod Pištola: Naj Giuseppe s prekovanim svetovljanstvom in z rokami v rokàh nas vseh trga prašno prejo pajčevin še z naših furmanskih svetilk! V dobrodošlici privoščim jaz, Felicijan Cijan, zdravja, plodnega nemira, zadovoljnosti ob zadovoljstvu zadovoljnih, Ficarotta – nas.

Cijan se je oddahnil, mižal. Se počasi utopil v stol.

Upognjeni Matija se je zvegnil, ko da ga je usekal veččin strel. Ficarotta – sprožil se je z gležnjev. Zbunkal pest, pozdravil levo mimo mize dol. Na znanje dal, kolikanj ga je srce povleklo v sever – s sunkom, kot povodec psa: Zakaj Tolmin gradi od jajca gor pod žlahtno budnostjo tovariša Pištola nov, pravični svet, kjer ne bo niti pol pedi, še centimetra ne za strašno pesem ruske konjenice *Rajnkim svobodo, živim arest!* Si, Felicijan, pošteno poudaril mojo neustrašnost: Ne pozabim, zlasti o dežju, kako nemarno sem jo, višji korporal, v gostilniškem preblisku z domobranci skupil s praznim štefanom.

Upognjeni Matija je, na mäh zmehčan, zmomljal:

»Čez tri stopnice so vas, v ostrem loku, vrgli ven!«

Giuseppe je s kazalcem hlastnil vanj. Živó prikimal:

»Do Marcela mučenika mi oko ni maralo nazaj v oči!«

Sklep: Če je med vojno šlo, bo v miru trikrat! Se zahvalil, tiščal pest v pozdrav. Prosil, če bi vendar ponevedoma kod klecnil, za pomoč. Vnaprej za razumevanje: Zaradi tiste domobranske steklenice mu na tēšče kdaj prihajajo nasproti trije kralji

brez darov, zadirčni, v sedelcu samo ene kamele – si čestital, ker so znali pridobiti spretnega tovariša, ki bo nevernikom od znotraj praskal saje, kot veli recept:

»Kdor ne gre s časom, sčasoma kam gre!«

Sédel je trdo kot panj. Odprl pest – Upognjeni Matija je obrvi zlomil od strani. Jo brž zaprl: Kraj dlani, zvezane z belino gub, je sramežljivo zažarela zvezda, urezana iz marmeladnega pokrovčka, zvita, revna, spraskana.

Obšla jih je nekakšna lakota po šumih. Brátranska vedrina – Franc Ksaverij Rutar je po hijenje zdehnil. Se pretegnil stolu čez hrbet. Odpahnil rōke v zrak, jih zložil predse v presto. Tiho zrezgetal:

»Pet minuta, Karolček, za pišanje!⁴ Se zunaj bliska?«

Karol Čufer se je dramil z mero modrih. Se ogledal:

»Hmtata – požigamo gradove vrh oblakov! Hmtata!«

Spreminjast blisk je čadasto razgalil vlakenca meglē.

Komolec, prstan, zvončkast nos. Pol prsta, zrklo, rjav rokav. Dva lilasta, odpeta hlačna gumba: Drobno se je zgibalo vzdolž dolge mize. Mrgolelo. Se skrivaj oziralo v sodnijski stol s cesarskim orlom. Ko da bo mladinka s pentljico prinesla šopek šmarnic, žvrgolela, jih raztresla Felicijanu za pomlad – Upognjeni Matija je, drven, zapestje zvrnil prek zapestja. Trknilo je kot od smolnatih polenc:

»Kdor krade na Slovenskem kure – vem, na koga mislim!«

Glas mu je trohnočno vel v obok. Se s prahom vračal:

»Spotoma lahko zažge Slovincem dom!«

Kraj vek so mu plesale mrke iskre. Molc – Ficarotta je, zelen od slavlja, zlesenel. Obakraj sebe poiskal kot za dežnikom. Čuferju je kri zalila nos, mu ga nabrekli v položčen čampelj. Viktor Kučma se je hitro nagnil, ko da ga bo kdo po čem vprašal – Cijan je s kimanjem vdahnil Ficarotti mir. Pomigetal krog palcev, ko da veže vajat:

»Ni spomin ponájvečkrat strupen sovražnik nas, ljudi?«

Giuseppe se je ujel. Pohlevno zavrtel izboljšene oči:

»Evropa meni: Kaj človeškega bo v slehernem človeku!«

Upognjeni Matija se je kuhal vase. Tipal k uhlju, da bi ga začepil, če bi se mu kot z oglárske kope pokadilo ven – Franc Ksaverij Rutar je preklal nasmeh. Pohrkal, hrkal, sklonjen za prepir. Se vzdignil, hlače so se mu v koraku bliskale kot zlizan stol:

»Kdor je okronan kurji tat – vem, na koga mislim!«

»Tak ogovor, tak odgovor! Hmtata!«

Upognjeni Matija se je lisastih, udratih lic ozrl:

»Jah! Tako me je pred vojno zmerjala vaška reakcija!«

»Hmtata! Pred vojno – je v vaseh še ni bilo!«

Cijanovo ribje oko se je odprlo:

»Slovenci se najbolj bojijo drugih – torej sebe.«

Cijanovo ribje oko se je zaprl v Poldo Fikeža, umazano, podlasičje, ošabno bitje. Uhāt kot škaf, z obstriženo lobanjo, se je Fikež vpregel z glasom sramežljivca:

»Hja, takrat si gnal dva rebrasta, šantáva konja.«

»Rebrasta, šantava – je to greh?«

»Lepo pa tudi ne, če je bil prvi Savel, drugi Pavel.«

Franceljev Francelj je potrkal z nohtom v les:

»Trgovki daješ delo. Bivši izkoriščevalki – Revovi.«

»Prodaja Lenina, ne Kristusa! Mrliške vence, krste!«

⁴ Pet minut za scanje.

»Vence, krste – Lenina? Povedal si mi vse.«

Ko dacarski naočniki so jim oči prilezle v čelo. Fanfara je po pavje gnal kočijo slamnatih, bodljivih las: Bo čas, ko že lahko povem – nehaj! Pravi mi birič, orožnik! Še nikdar milica, kvečjemu žandar! V Ročah se mu na večernih robkanjih koruze, govori podatek, smejejo kot *vaškemu politiku nasprotnih si učinkov* – kadar smešni sredi nas osmeši sebe, joče naša stvar! Fanfaro je zarignil kašelj. Lilasto zariple pikice so mu kot jagodo pocukrале obraz.

Ožete ustnice, zadah po znoju, konjski zob – Viktor Kučma je, začuden, zbran, voden v pogled, uho nastavljal, ko da mu bo kdo zaupal kaj. Kot keglje hitro jih je Franc Ksaverij Rutar v hlačah na mehur pobral k besedi:

»Včasih vidiš dvojno, včasih motno – sposodi si očala.«

»Hmtata, nestanovitno je predan svobodi!«

»Hčerka – s hčerko rineš nič kot v magnatovo družino.«

»Kaj? S katero hčerjo?«

»Jih veliko več imaš?«

»Eno – kam v družino?«

»Taki tiči, táko perje! Hmtata!«

»Ta tvoja hči se po Tolminu motovili – s kom?«

»S kom neki!«

Upognjeni Matija je oči krmaril skoz motnjavo sèm, tja – ko da ga v vriščih naskakuje jata vranjih krempljev. Karol Čufer si je palec grel ob nosu. Zevnil na stežaj – utihnil. Polda Fikež, kraj obradka so mu z gub mahljale dlake, se je režal, ko da se grizlja:

»Beseda, pravijo, ni konj. Lepa še celo ne, ne?«

Upognjeni Matija se je krčil. Kot strnišče gledal:

»Kajpada ni konj – le včasih kdaj, bi rekel: Osel!«

Franc Ksaverij Rutar si je z desne, z leve bočil jezik. Ustnice oblizoval. Pomembno mrščil mastna lica – pa roké zalomil, ko da meri sod. Šel hitro gor, široko dol. Oprtal mero Fikežu z ramen:

»Kako, si rekel, se je podobrikal don Penziona?«

»Tako: Na noter kolnem, da me Bog ne sliši!«

»Hm – še zajec se podela na krtino, da ne bi zatájil trave naokrog. Besedo, ki ni konj, držim pri žvalah: S prsti nekvalificiranca brkljaš v ljudi! Kdor hoče streljati merjasca, mora, trden, s trdim psom v gozd. Ali s Pištolovim dognanjem: Za svobodo bo dovolj, če meniš, da si res svoboden!«

Stisnil je testena usta v žlikrof – če bi stehtal težo teh oči, se je Upognjeni Matija čudil: Ducat gnojnih kilogramov je tiščalo vanj, zakaj? Pištolovo sopenje s postelje se je na lepem skotrljalo v kukanje. Polnoč se je zvrnila k jutru. Bliskanje je brisal bel oblak.

Franc Ksaverij Rutar je preletel zbirko glav krog mize:

»Tolikanj vsaksebi sva, da niti kamnov ne bi mogla lučati drug v drugega, primer: Ta tvoja hči predrzno nespoštljivo govori o Vandaluziji! Prosim, domišljija je bolj suhoparna kot resnica – prosim: Da Pištola ni še v ljudskošolskih knjigah, prosim vas, nikoli videl Vandaluzije!«

»Nič ne vem. Vendar – če hčerka, jaz nikdär.«

»Jabolko ne pade daleč od drevesa!«

»Če ni zraslo v klancu.«

»Tolikšno nesramnost zmore le sovražnik ljudstva!«

»Name rigate, fašistu tu pa ko da vsi kadijo.«

Grahasto jih je premeril. Razdvojeno, hripavo poterjal:

»Da se moja punca križa – s kom?«

Viktor Kučma je napel prosojno polt. Si glasno rekel:

»Domobranec? Revov Srečko, ta? Trgovčev sin?«

Upognjeni Matija je, nasršen, bled, obstal v stok:

»Ta – je zdaj naš! Če prav razumem: Vaš!«

Cijan se je počasi stegnil iz globoke, nenavzoče misli:

»Tičica. Je tičica. Sem s poudarkom slišal: Tička.«

Karol Čufer si je vohal palec. Múzavo zamižal:

»Širi laž, kako si žganje uzmal. Pa tobak za ranjence.«

Upognjeni Matija se je s truščem zlomil v zrak:

»Širi kaj? Širi kdo? Cijan – jaz: Nič ne razumem! Nič!«

Felician se je slovesno zlecnil v sodni stol:

»Povedal si resnico božjo – sédi. Kam?«

»Dol, v stranišče! Potegnit vodó!«

»Saj ni na vòdo. Le na vedro. Tudi vedra ni. Miruj.«

»Se pogovarjamo, se kot – ob rabeljski sekiri!«

»Nimaš pametnih izkušenj. Ne nobenega z izkušnjami.«

Kovalo ga je kot v led pod slapom v zimski noči.

»Jaz – preveč zaslužen sem, da bi imel pravico molka!«

»Hmtata! No, veš kaj – hmtata! No!«

Cijan je prste pletel v rožnat košek. Jih razpletel:

»Najprej – skidaj s sebe prirojeno hlapčevstvo. Kar neverjetno naglo se razburiš. Vestno, zgledno, bi celo priznal: Natančno si se motil skozi vse naloge – peša volja, da bi se ozrl kam drugam? Obzorju, nas uči Pištolov boj za Vandaluzijo, še ni kraja ondi, kjer se po naključju kdaj spočije tvoja noga. Enim stopaš, zaslepljen od jasnega pogleda, spotoma na vrat. Drugim ko da zmeraj greš na jetra – v povprečju pa si vsem pri srcu, skratka: Mi smo svoje že opravili. Popraviti se tu ne da ničesar več.«

Upognjeni Matija je, kot korec v opekarni blatno siv, trdel. V prsih so mu zevale požrešne klešče. Stal je, zaklapán v postavo, bolščal. Z vek se mu je v sragicah svetilo – ko da joče. Mutasti gluhak, pisar, se je s perescem snel s papirja. Bziknil k oknu, kot usoda hladen, v rej platan, oblaka, bliskov:

»Havbice nebeške so ga dobro zmlele – Vandaluzija.«

Ficarotta je skomignil. Tènko hukal v pest kraj ust:

»Vandaluzija – doživel je svoj strašni kobarid.«

Pisar se je, oglat, lepenkast, zviškoma ozrl:

»Kaj?«

»Svoj kobarid – poraz, izničenje, sramoto.«

V vejah platan je veter spet razpiral črne line. Praskal k oknu. Z rjastimi listi gledal v izbo. Se podiral v noč – Cijan je, zavaljen v orlovski stol, ko da je znosil ostrgáč sena iz grape, zamrmral v papir:

»Preveč hitimo. Kot aeroplan v oblak! Bo jutri dan, kaj vem, nagrada za vse, kar se je zgodilo včeraj – ali kazen?«

Poiskal je krog in krog v oči, sumljivo blag:

»Naj pravšnjo sodbo da tolminski zgodovinar, če ga bo čez tri stoletja kdo spočel. Končajmo ta na hitrico zastavljeni postopek. Trmoglavost kmetov: Točka dve – desetkanje.«

Glavé so nihale v nekakšno sinjkasto nejasnost čez obok. Strah se je na mäh

precedil v prašen smrad po zapuščenem hlevu. Žarnica je kdaj odkrila reso grobih gub kraj vek. Pol svaljka mastnih las. Drget nosnic – s cviležem je Franc Ksaverij Rutar pomevljal sem, tja na blazinjaku zadnjice. Roké razpel pod strop:

»Tako so nizko padli, da morajo kot žabe v skok!«

Vojko z Vojskega je rdel. Se tiho vprašal:

»Kmetje – v kakšen skok?«

»Ti zmeraj nič ne veš!«

»Prihajam, da bi zvedel. Jim povedal – kam v skok?«

»Čeprav ni več Boga, mu hribovci čepite za hrbtòm!«

Vojko Vojska je, zadrežen, rdeč, zaprl dlan v dlan:

»Dajali so krompir, koruzo, strd. Meso iz svojega mesa. Dajali pogorišče, grob. Dajali naj bi, žabe – kaj?«

»Kričanje kure v veri, da je znesla zlato jajce!«

Karol Čufer je kot pustna šema ropotal z višnjévkastim, v razkošno melancano dozorelim nosom. Prst obesil v zrak:

»Je potemtakem sončni vzhod zasluga petelina? Hmtata!«

»Kaj *hmtata*, *kričanje*? Cijan – kakšne besede pa so to?«

Upognjeni Matija ni pogledal, ko je molk obzifnilo modrasje sikanje: Še v Nóetovi barki ni poznal živali, ki bi mu bila na videz kos – Jožko Stanič, spet si je sesal jekleni zob. Iz Jožefa prekrščen v Osipa, z očmi na begu pred očmi, spotegnjen, mršav, z bobki bradavic krog šob, je v pravoslavnih burkah rad igral ljubimca:

»So revolucijam taki revolucionarčki v ješčno strast.«

Vojska z Vojskega se je ozrl, v sveti jezi, posmehljan:

»Odkod pa ti, ki si kranceljal procesijam pot skoz vas?«

»Iz knjig: Sovražnika spoznaj veliko prej ko tebe on.«

Kljunata sova prhljih las, je Upognjeni Matija žvečil.

Spet prisluhnil sikanju: Zob časa – Osipu je zril zobe.

Felicijan je spletal hrenovkaste prste. Si oribal nos:

»Nocojšnja noč je lep dokaz, kako skoz pametno besedovanje prideš do resnic. Zakaj beseda ni le gibanje. Beseda je razvoj, ki v nekem smislu ponovi prehójene stopinje. Kmetje, Vojko, se gredo zatišje nad gladino. Kimajo, se trkajo po prsih. Stokajo – na prejah, róbkanjih, vardevanjih mrliča pa se vežejo v nevaren puntarski legijon.«

Mignil je – Fanfara je miže, hlastávo kimnil.

»Naj zaupam, Franc tako ali tako že ve: Pod ključem notri, v *paražónu*, je recimo ducat zatolminske smetane. Pastirji, rokodelci, sírarji – oblast jim je zasegla košek razpoznavnih znamenj, leskovih razpelc. Pol bučke rdečega črnila. Koledarski list s prevratniško uganko na hrbtù *Evelš omidob en, ejžom!* Ognjegaški prapor s konca prejšnjega stoletja – zvezdo so iztrgali, da bi uvezli hujskanje v rumenih črkicah *Pravnuki hodcev nad Gorico 1713!* Skratka: Po zgodnji maši na Martina god bi pricoklali skoz Tolmin. Z gorjačami zmlatili marsikoga, torej vse – ostanek pa pripregli v neprestano petje križem dol po klancih zdaj koračnice *Le vkup, uboga gmajna*, potlej zastarele hribovske *Nabrusimo kôse*. Mar je vseeno, katero pesem kdo prepeva kómu v čast? Natančno: Proti komu poje kaj? Preprosto: Si kako zapoje? Po kosilu bi dva kolovodja v prtenicah, v planšarskem klobuku, s hruškami v malhi prek ramen prišla na plat zvona oddat papir s pritožbami – ah, kaj bi pravil: Čisti srednji vek!«

Franc Ksaverij Rutar je ponižal nizko čelo:

»Človek se raztrgaš za ljudi – ljudje tako!«

Jožko Stanič se je grbil v nahahljanega prestrašenca:

»Poiščimo si blag tolmun v reki, ki divja.«
 Z uhljev pahnili lasne štrene v plitvo zmedo:
 »Pravi modrec.«
 Karol Čufer je uperil nos v Staniča, razdražen:
 »Kaj? Kako si rekel – blag tolmun? V kateri reki?«
 Stanič je ramena zlecnil kot ujeda vrh macesna:
 »Pravi modrec. V tisti, ki divja. Ne jaz.«
 Pobzikal. Svinčnik spravil v prsni žepek. Bziknil:
 »In – če naj te vsi sovražijo, vsakomur povej, kaj je.«
 Vojko Vojska je, zadrežen, sam, povzdigoval oči:
 »Cijan vendār, preveč je zmešano, da bi bilo zares.«
 Pritiskal dlan ob dlan. Debeli nohti so mu posinjeli:
 »Kaj bo z njimi, če je – kot najbrž je?«

Felicijan je vzdignil rōko. Zrak obrisal proti Vojski:
 »Vsak naj si razlaga vse po svoje. Čakam na Ljubljano – daje te, sem presenečeno spoznal, strah pred pogumom! No, ne zmahedraj se: Zlomil bi se v lutkico brez roki, nogic, mil, ganljiv, nesrečen – prav, poročajmo.«

Pišto la je sopihal na pol lica. Se na drugo nežno kremžil. Mreža v postelji je kdaj vzbrnela kot kvartet pokvarjenih kitar. Fanfara se je ploskih pet odnesel do pisarja. Mu strmó prek pleč nizzdol nadzoroval peresce – Franc Ksaverij Rutar je, zagledan v palca vrh pesti, z olajšanjem povedal, ko da si bo v hipu zljajšal vest:

»Moj zmeraj pijani, kvečjemu v nosnice rdeči bratranec. Nekoč prvak v čevljarški zadruzi, zdaj le kletar! Poznate ga kot Skurjenega Štefana. Ta onegá je ženi Uršuli potožil v peko kruhkov krog božiča: Dušo mi duši! Tujega nočemo – svojega pa nimamo! V ljudeh ob Soči smo zatrli viteške strasti. Do polnoči se je igral z besedo *Kanibal – Balkani*! S cvrljenjem zajokal. Prstanec položil Uršuli na nos: Mi, dežela zadnjih vzdihljajev! Tako ne gre nikamor več naprej!«

»To je rekel?«

»Sneg je padal. Krpala mu je vsakdanje hlače.«

»Kaj predlagaš?«

Franc Ksaverij Rutar je z ostudo zmignil. Mrk, molčal.

Jožko Stanič se je vedro zvijal kot s hodulj:

»Ta bolha? Ta *manjši od maka vzdigne junaka* – pa tak?«

»Skurjenega Štefana je za kvintal in sedem funtov!«

»Misli sem duševno, ne – koliko ga je v gojzarjih.«

Z meglico nepotrpežljivosti je Cijan poterjal:

»V redu, Osip – ti.«

»Lojz Kuštrin: Osvobojeni smo – svobodni ne.«

»To je rekel?«

»Delikatno, ko da brez potrebe narekuje oporoko.«

»Kaj predlagaš?«

Veter se je spet spotaknil v okno. Padel, se pobiral v vejah platan. Pisarjevo pero je v sunkih šlo, ko da s papirja frca ščurke:

3. Milček Močnik – o Bizalju: Čas hinavstva in laži.

4. Jožef Medved o Štavánji: Bog, dežela splesnjenih nihčetrov! Bog – in poštenosti teh ljudi smo zaupavali sinove! Cijanova pripomba: *Mišljeno je med osvobodilnim bojem zaupavali.*

5. Evstahij Bevk o Levpuškovem stricu: Životariti – je to novost? Umreti

najbrž tudi ne. Da v zimskem vetru jočem? *Mensch*,⁵ od stárosti! Solze so torej moje, veter – naš.

6. Ignacij Kenda o Kofolu: Ti smešni, kratkočasni tiči! Pavlihe so dobrotniki človeštva. Kristus pa – dva tisoč let ima na križ privezane noge, drugače bi jih brcnil v rit! Cijanova pripomba: *Dognati v duhu rekla Kam pes taco moli.*

7. Roman Murovec o starem Preglju: Dovoljeno je govoriti sam s seboj – prav, pojemo. Vse se mi vidi čudno znano. Po hudi suši pade dež, po dežju sine sonce k Soči! Saj, kaznujejo, slabo plačujejo: Boga so vzeli – dali nam spomin.

8. Edmund Skrt o Rovščku: Pod ceno nam prodajajo meglò. Te moje dlake tu so dvanajstkrat preštete! Ta pritlehnost – vpije do neba! Težko je, Mundi, kjer tišina tolikanj odmeva kot pri nas. Tudi edinole Tolmin lahko prenese policaja ploskih nog! Cijanova pripomba: *Tegà ne piši.* Moja pa: *Sem že.*

9. Ciril Ušaj o Velikonji, Kraglju, Luzniku: Električna kokoš? Na noter črna, zunaj nič. Ko da so tod rodovi krat rodovi samo spali – z mesečniki vred! Naša dežela ždi, nabira vòdo v usta. Koder ni življenja, brije podivjani piš vsakršnih svobod.

10. Ljubko Starc o Štruklju: Pfej, čebèr s človeškimi pomijami se je odlil v Tolmin! Čeprav bo res, da je za zdrav svinjak potrebno križati različne prasce! Za Pištolo pa: Od vola ni telečjih krač! Cijanova pripomba: *Stoj!*

Pisar je obsedèl. S peresnikom zatrebil v noht – kot od velikonočne spovedi brezmadežna oblička je spet stresal strah. Nekakšna gnojnica, jih je Upognjeni Matija štel: Ne more v pljusk, zmrznjena, čeprav se ji je streščil škaf. Ta naša bratovščina, dregnilo ga je kot s krámpičem: Ta bratovščina tu – nobeden si ne skriva, kolikšna baraba je.

Tobakov dim je v sinjih prejah vezal mrak.

Cijan se je potuhnjeno previdno, kot v copatah, zganil.

Jožko Stanič je skoz pest obdihal Čuferja:

»Ta grajska izba, Karolček, prijaznih poljedelcev!«

Čufer je višnjevkavo nabreklost nozdrví obračal k Felicijanu: Z romanja krog postelje se je v korakih vračal. Stal, osluškoval – z lic se je Pištoli zil katranast madež zadovoljstva. Ustnico je spihal na poljub. Z dlani, vržene s stranice, vzdigoval sredinec.

Cijan se je kot polž neslišno zgátìl v stol:

»Žaltava, gorjupa smetana! Ta Štrukelj – strojničar?«

Potihu, srepo suval z glav pred Ljubka Starca:

»Naj – to gre samo v korist njegove škode! *Strojničar!*«

Snetljivi Fikež je, mrnjáv, zobe izluščil s šob:

»Oj mraz, mračina. Mir, večerno bitje iz cerkvenih lin. Pa križem s trga daleč naokrog nikogar. Ti, Cijan: Je pred gostilno Križani, pohleven, s kučmo v roki, ždel kot pred sodnijo. Trznìl – s klanca ropota za podrekano kljuso, ko da se mu le na pol mudi vrh dveh zacviljenih, razmiganih koles, vozir. Na deski gòri en vojak ravna prtene vájeti. Na podu, v kotu drug vojak sedi sred gnilega krompirja. Piska na črníkasto piščal, ozaljšano s kositrnimi cinki. Križani, prisluhni, Cijan – Križani, pohlevni, skoči. Skolje se v strupen krohotek: *Džip, jugoslovanski džip!* Je kmalu jenjal, golt začepil – kajpada! Na glas, tako rekoč v prepìr, torej v krvav pretep je s kučmo v roki nazarensko rjul iz pesmarice Simona Gregorčiča v karefino cigólanje, v nedeljski turški ples izpod seržantovih prezebljih prstov: *Mi – mi pa gremo naprej, mi strelci, in pred nami plamen gre skoz noč, kot Bog pred Izraelci!*«

⁵ Človek.

»To je rekel?«

»Nič ko to: *Naprej, strelci!* Sneg mu je drsel po licih, kot prhljaj. S kučmo v roki mi ga je v trenutku vzel večer.«

»Kaj predlagaš?«

»Naj gre tudi njemu to samo v korist njegove škode.«

Vojko Vojska je zajecnil, skremžen kot od bolnih zob:

»Njemu, Križanemu – Cijan? Modri ne hiti z obsodbo.«

Franc Ksaverij Rutar se je s prstom sunil kvišku:

»Kdor vojaškim izdajalcem nudi hlev – je izdajalec!«

»Brez pardona, hmtata, sta jih zgrabila Bog in Soča!«

»Križani je naš. Imel jih je za naše.«

»Kdor v teh dneh ne ve, kam veter vleče – bo po njem!«

»Izba, Karolček, prijaznih, pijanih, kmečkih šem!«

Fanfara je, slovesno strog, na suknjiču zapel želodast gumb. Izpisani pisarjev list prinesel kot baronu k tronu – Cijan si je mehko podrgnil nos. Razbiral z vrha dol. Zagodel, pel. Premolknil v molk, obredno mil. Zasígal, zmignil:

»Saj – brez pravnje sile ni pravice.«

Pomrmral, prevrnil palec. Pikal v pike:

»Ta! Ta, ta! Pa ta, Levpušček. Zakaj ne tudi ta? Za dobro vago ta, Kofol. Še ta, Bizálj: V Kočevje – kamen tolč!«

Si stresel, zdehav, pol ščepčá rumenih pegic z lic:

»Naj torej letajo krepelca, pa bo tod še kdaj lepo.«

Franc Ksaverij Rutar je, zakuhan v kurjo rožo, mahal:

»Zmenjeno! Soglasni – nič, sklenjeno!«

Z oholim, suhim, pritajenim smehom se je Stanič nagnil:

»Šli za vojsko so grobarji, Karolček, nam pesem poje!«

Cijan je lizal svinčnik, delal križe. Dal Fanfari list:

»Kako, si rekel, Vojko – ti je rekel Križani?«

»Komú? Ah, pač: *Sprijaznili smo se s svobodo.*«

»To je rekel?«

»Trkal iz dežja za petrolej, sol – ponujal tri lisice.«

»Kaj predlagaš?«

Zdaj bo – kot vsakič, ko je kdo pritisnil Vojsko v kot.

Pištoli je to noč ta Vojko z Vojskega, je Upognjeni Matija mlel, zaupal kvečjemu poldrugi nič o vdoru z lestvami v Turjak. In dvakrat nič o krogli, ki ga je rešila: V zubljih, vzbuhlih, laježu, sred vsakršnih podiranj, žvižgih je oko pod črno kapico jemalo merke. Treskalo spod bobrovcev. Ob vsakem strelu ponorelo rjulo – Vojka je udarec sklatil s klinov v šop kopriv, pod gosto brado sajastega dima. Tipal je krog bolečin v bedru. Kapljico krvi vzdignil pred oči. Zahlipnil – splaval skoz rumenkast mrč. Po dolgem, kamnatem, zvijuganem predoru s hlevskimi svetilkami. Pod čudno ploho iz osenčenih krilatcev: Padali so kot spod plahte v cirkusu, z glavó nizzdol, od lestev k lestvam, v ribjih jatah – kdo začuden, kdo preplašen, kdo potr, razprtih rok, priprtih kril. Vsenaokrog pa gola rebra belkastih oblakov. Prazni pljuski mavričnih sinjin. Slavnostna koračnica iz pozlačenih cimbalških tihot – izza neskončnosti se je pripeljal čmrlj. Pobrneval z žarka k žarku. Se potuhnil v olean-drov cvet. Jutro je zavonjalo po kislih bilkah, jagodah, zmečkanih jurčkih – Vojko se je zdramil. Žmeril, kot od žganja slab. Kdo ga je tesno prek hlač obvezal? Kamor je pogledal, trupla, vržena vsaksebi v spanec kot po nočni hoji – kdo? Eden je,

s hrbtom ob zidu, pestoval v olupljenih dlaneh načet povoij, črepinjo svoje streščene lobanje, čutarico. Vzelo jih je drugega za drugim – Vojsko z Vojskega pustilo v mrtvem kotu sredi vseh. Prevrigel je oko: Razbit vodnjak, opraskan zid, polepljen s štrukeljci mesa. V podrtem žlebu roka, zvita v pest – kot rokavica. Lastovke so cvrkotale, žgale preste pod nebo. Zefir je ob sklesanih skalah tresel trave, hrošče gnal. Z dvorišča so premaganci prihajali kot vkovana binkoštna procesija: Smojasti, opotekavi, pijanih kremž od sodov s chiantijem v kletih. Štorkljali kraj verig, v rokav zašpiljeni kot sladka mulca. Enemu je nos tepežkal usta – vračal ga je v lica, klel. Temu se reče *zmaga*, je Vojko z Vojskega mrlel s kopriv. Vendar – kje je sovražnik? Saj ležijo, križem razmetani notri, zunaj, samo naši. Ta na triglavki, tam oni pod črnikasto klafedro. Ko da se je nad mogočnim gradom angel vrgel z zlodejem. V ulnjaku domišljije, na končnici, je razločno videl: Angel, kot prašiček svaljkast od rejenih gub v rožnati mračini tamarisk, s čelado na spreminjasto perjanico – grozdčje v čeburu smo, ne krščeniki: V nas pa skače, nas mečka, zavihan do kolen, hudič. Odbral je štrcelj sklance deske, z muko šel. Zvesto kraj mrtvih je razparan pes nabiral muhe. Vrane, kavke, kaj – znad streh so se metale črne krpe. Nora ženska je, umazana v lase kot stara ovca, vrisnila iz okna s pelargonijo v piskrcu: *Mein Exzellenz*, vojaki – *habt acht!*⁶ V ognito sadje so zezljale ose. Oj, Turjak, nekoč si Turka klal, zdaj nas. Vseeno je, kdo ropota v verigah: Oni, mi, grobove nam bo dala ista prst. Krava je zamukala izza dreves. Ne krava, telce – še teliček ne: Zbezljana duša je človeku dirjala skoz ranjeno telo. Iskala kot podganice na ladji hitro kam. Skomignil je: Kdor se ustavi, je zgubljen – bo kdaj nocoj večerja?

Pa če je Vojko z Vojskega komú povedal kaj, Pištoli ni: Da ga je sram pred sragico svoje krvi takrat, edinega med napadalci z lestvami, otel – zdaj torej bo.

Rumeni Čuferjevi gibi so zastrigli kot ovčarske škarje:

»Trikrat je že vprašal! Jaz četrtič: Kaj predlagaš?«

Cijan je stišano, zarotniško mrmrav, trdo povzel:

»Sovražnik ne pozna nedelj – dolžni so celo nedolžni!«

Vojska z Vojskega je, zlesenel kot mučeniki krog oltarja, z jabolkom izboklih lic premeril strop. Z britvico skrivaj zarezal v palec. Kapljico krvi vzdignil pred oči. Zahlipnil – zviška se je zvegnil vstran. Z nerodnimi dlanmi udaril mizo. Kot naphana vreča za krompir telebnil v pod, rezilce zlomil: *Gil* je frcnil Murovcu pod škorenj, *lette* oblisnil Čuferja prek hlač. Je kdo pokričal, kdo jecljal. Fikež je prhútal v kurji beg, oplazil luč. Felicijan je mahal, vstal na stol. Poplah miril ko dirigent cerkveni zbor: Vojko z Vojskega se je spotegnil v nezavest. Obležal kot v objemu, hropel – ko da zunaj kod s platan jezljivo gruli star golob.

Od majhnih zmed se je Pištola komaj zganil. Mračno prežal spod krmežljev. Stiskal za kolenom samokres – Jožko Stanič si je s prstom pikal skoz razmaknjene noge:

»Ko da pošljamo besede v zrak, ljudi v grob!«

Se zvil pod mizo, k Čuferju. Obraz namočil v smeh:

»Je mislil ta, ki tu leži – ni zasmrdelo po lizolu?«

Felicijan se je obračal k postelji. Miril pomirjeno:

»Preveč skrbi je v Vojski – zmešalo mu je kolesca.«

Franc Ksaverij Rutar se je s truščem vrnil s tal:

»Nak, Cijan – božjast! Gre za bolezen jurišnjakov!«

⁶ Mirno.

»Vojska, hmtata: Kar lep nasmeh – zobje so pa jekleni!«

Jožko Stanič je vzniknil. Se otesal kot ščene:

»Podrl se je s pojmom *prizadeta*, *žalostna nedolžnost*.«

Ducat rok je Vojka Vojsko izpod mize zvleklo v kot.

Giuseppe Ficarotta ga je jadrno sezul. Z rdečo rutico pregrnil čevlje. Zágozdo porinil Vojski pod lase – s postelje se je Pištola, v jezik zdrevenel kot morska goba, razbobljal v pisarja:

»Noter daj: V poldrugem letu smo pridelali neznansko količino zgodovine – zdaj pa z glávo padamo nič kot vznak! Vojkova bahavost že dosega Vojskovo nadarjenost. Iz korenine se mehča v korenje! Zna se izogibati malenkostnim napakam na pohodu do velikih polomij, skratka: Pravi hribovski malomeščan!«

Zvrnil je nabuhle režice krvavkastih oči k Fanfari:

»Ti – vsákogar pretiplji, kam jim rastejo zobje!«

Z ostudo potlej bolščal v zjedene, črnikaste obraze:

»Oj, ko divji kostanj raščeni cigani Vandaluzije! Zleščeni rogovi pokončanih, s soncem oslepljenih bikov sred barjanskih rož, oj! Žužljavkanje škržatov – Vandaluzija, s čipkami deklin, ki zmeraj pričakujejo, pa vsakič terjajo preveč!«

S konjskim sunkom se je prekobálil:

»Dom brez žensk – svetilka brez svetlobe!«

Mreža je grdo vzbrnela. Grbil se je, brcal, skrčil, ko da ga mrazi. Pritisnil samokres med bedra, dlan čez uhelj – skóro so ga zagrnili hrkanje, smrčanje, hitri hropci.

Prah se je vrtnčil prek dvorišča, ko je Felicijan s krčmarskimi nasmeški drugega za drugim dal čez prag iz grajske čumnate v mračino po širokih, zgledanih stopnicah dol:

»Na svidenjce, na svidenjce!«

Vsenaokrog je noč poskakovala v bliskih, ko da h Kozlovemu robu sope vlak – Upognjeni Matija se je zvrhovodil čez okrpami, s tramičevjem grobo podprti most v zalivu pri Vodivčku. Si vrh ceste brisal dlan ob dlan. Zavpil v ubrano tleskanje posttrvi vzdolž grmičevja:

»Matiček – riba brez vode! Vse tone v surovost! Še kanja, lastovka, celo škrijanček ti ne more več na pomagaj!«

Zaščipal si je v kožne svaljke krog vratu:

»Obup! Ledeno me duši mrliška kost – obup!«

Se natovoril v sedlo, zazvončkljal. Divjaško gnal z nesrečno nogo prek ovinov. Rjul pod bliske, ki so stresli zdaj pol sence jerebik na pot, zdaj škrbaste zobe plotu, kozolec zbodli, da je skočil k njivi, brž nazaj – kot pramen zubljuste megel. privezane Matiji k blatniku, se je vijugala vreščava kletev. Padala skoz jutranje meglice k Soči. Onkraj kod podila petelina v klic:

»Stoj, Garibaldi, klop, lakotna baraba! Prismukal si se s papagajcem nam razlagat evangelij – nam: Si, nisi snoči skrival zvezde v pest? Odkod, slovesno prosim, apeninarskemu korporalu, Cijan, rdeča zvezda, urezana iz marmeladnega pokrovčka? Je ni mar ukradel z ranjenca takrat, v frlincanju snežink – za morebitne kar se da nečedno svoje naše dni? Takrat je Wassertauer potlej spustil samokres v kri na prsni, ko da seka pih – bom nor, lahko! Bedak nikdär: Moja zaslugarska, Pištola, nemalenkost ve o marsičem preveč!«

Lovil je sapo, škripal. Vzkípel v maščevalni krik:

»To – dežela norcev! To – pokopališče mrtvih duš!«

Drvel, zvončkljal. Raztrgal lica v žolčen smeh:

»In to – prašiče koljemo za nove prasce!«

Vas je spala kot v zagatni pravljici. Kraj prve hiše je strašil klobuk. V smeteh pod bregom se je z bliski bliskala koščena pleša: *Jaz Janko Kolar Beštija Velesila Imenovan* – z opite hoje proti domu se je zvrnil kot z mrtvaških par.

Plesnobo travnikov v somraku je preletel ptičji spev.

V mrakotnem soju lin pod korci, slep od znoja, ki mu je mezel z oči, se je Upognjeni Matija prehlatal v registru do *Rodbine Rev*. S svinčnikom potegoval v lase za lepše črke. Se okisal z mislijo, kako si skoz očetovsko srce odpira, kot je v takem že od starih časov sèm navada, rano. In ob Srečka, v črticah, potrpežljiv, natančen, v pentljicah, vpisal Tonko.

»Hčerka gor, dol – gre za poštenost!«

Papir se mu je v hipu čudno spraznil. Se popisal, spet bleдел – otiral si je čelo. Se, upehan, ihtast, nagovoril:

»Žensčina naj zleze spat k Pištoli, če je trudna!«

Spravil svinčnik v žepček – nebo se je nad hišo razcvetelo v zor. S police je spod pajčevin s steklenkami pribrskal stekleničko. Spraskal strah na dveh prekrizanih kosteh. Kot poštno znamko slinil, s palcem stisnil Srečku nad ime:

»Ničvredna smrt ničvrednega življenja!«

Skril register. Divje žugnil daleč prek vasi skoz hrib:

»Vladaj, votlost! Jah – gorje v Tolminu pametnim!«

Iz lin je pest štrlevkala kot pivniški izvesek v burji.

Jutro je nadevalo podstrešje z bakrastim svetlikanjem. V rečišču Idrije je kot hrbet faronike iz mraka vznikal prod.

Spet je pismo padlo spod neba – tokrat v nabiralnik.

Luna se je smešno gugala med belima oblakoma v podobi sključenih sneženih mož. Meglice s Soče so kot gruče romarskih duhov počasi lezle vkreber – spet je Pogrebniak na premečkanem, znojnem listu silil vanj z otožnostjo premaganca. Ga s hrepenenjem zvaljbal v past: Kraj vsakega peklà bedi en angel – spet obljubljal bratov grob. Svaril pred nepremišljenostjo, čudno poučen o Srečkovih vsakdanjih potih.

»Jočem kvečjemu v dežju: Da ne bi drug opazil solz.«

V gostilniškem pritličju sred Kozáršč je vrisnil klarinet. Zarignil pijani hrušč otročjih črnskih vojakov – Srečko se je zvrh Poljanc ogledal: Nič, pet senc v grušču, prebodeh z bliskanjem že kdaj raztreščenih črepinj. Trdo je stal, ko da ga Kristova žeblija držita k tlom. Popravil težki samokres na pasu. Z mislijo potipal lahkega, privezanega h gležnju – kopa Méngor se je črno jedkala v sinjkasto mračino, po robeh razmršena z zelenjem.

Pismo ga je gnalo kot ukaz: Po jasah gor naravnost pred navpični dolb SCHEINWERFER Nr. 33.⁷ Na stèzi stoj, nikar za deblom! Štej do petnajst, naj se ne mudi. V hipu sta ga stresla smeh in srh. Pognal se je – svetloba se je kratko zlivala z meglic k pečevju. V nekaj sapah zmogel vrh. Potegnil vase šop vonjav, ovitih s trpkostjo zakotnih rož – nikogar: Večji, manjši štruklji prsobranov. Kamenje, zloženo v line. Stroga zmeda vsakršnih stezic vsakokrat vsaksebi. S krošnje je kot krona s križa visel kolobar trnjeve žice. Mesec je potrpežljivo bril lobanjo – kamen, je uganil Srečko: Listje ga rezlja v mrtvaško glávo.

Veje veter, ziblje veje, me nadeva strah?

⁷ Žaromet št. 33.

Senca je kot rjasta gosenica prihajala, odhajala z razklane havbične granate. Štel je, se uštel – naštel. Previdno stopil naokrog, h globoki škrapli s čednim vrisom nad vhodom *K.u.K. Inf. Baon IV/53 22 Feld Kompanie Špilja Naših hrabrih junaka*⁸ – v strelskem jarku, bore sežnjeval stran, je ždel nekakšen poljski strah odrevenelih nog, s klobukom na očeh, prislonjen k bukvi. Daleč kod je čezenj stišano udarila cerkvena ura – Srečko je dlani potaknil v žepe. Čakal, kašljal, zamrmral pozdrav. Šel tri korake sèm, nazaj po vlažnem listju. Prežal skoz neznančev molk. Ujel lahko tno plahi šum živali za hrbtom. Pritlehno vejico, ki je pahljačila kos modrega neba v vejah. Prijazen glas, prelit z nestrpnostjo, prevlečeno s skrbjo:

»Dober večer – odloži, prosim, kar imaš orožja.«

Rad, si je ukazal s trohico sramu: Prav rad.

»Naj se ozrem? In še: Dober večer. Sem sam – preveri.«

Kdaj sem že, je oni zadaj rekel s sramežljivim smehom.

Srečko je položil samokres na štor – bi rōke vzdignil, se prepihal v vetru, ki se je kot plitev plaz podiral v noč. Ozrl se je: Pogrebniak – v beli sraciji je vstajal s skal. Se tjavdan mugal, ko da vanj še trka seme suma. Vnemarno pohitel mimo Srečka. S poljskega strahu odstrl suknjič, si pokrtil klobuk:

»Ne bo nas mraz: Imam pol cilarice žganja!«

»Nas? Tod naokrog so le kosti raztrganih v prvi vojni.«

»Jah – vsak hodi s kom iz marsikakšne vojne.«

»Jah – to mu po kepica duši duha.«

Posmihala sta se na pet pedi, se radovedno merila. Visok, bledičen, suh, je Pogrebniak zadrežno vil prstene prste:

»Bo, ne bo Slovenec vendarle pregnal iz sebe hlapca?«

»Kaj? Opravil smo – hlapca? Najin čas je proč.«

»In mrtvoudno čakajmo, kdaj nas bo kdo zaprl v krsto!«

»Vse dotlej ko da ne bo miru. A cilarico žganja?«

Mrzla, tenka mesečina je odgrinjala široke záplate mahu s pečin, škrbinila slemena. Srečku se je v prsih odklenilo: Mihec je govoril stišano, zagnan, vendar z obvladanim izrazom – ko da se mu lice preoblači v zdavnaj shirano lepoto.

»V Fojbci, Srečko, tvoj pogled – si videl vse, nič videl! Skrči se v srce človeka, ki bo skōro ubit: Snopi zrnaste svetlobe, vrišči, ples opitih opic, smrad po znoju zgonjenih soldatov in takó, pomlad. Vsakič, ko poskočim spod odeje v krik, se vdam: V slehernem peklù je vsaj en angel!«

Mednju se je zlil dobroten mrak.

»Je šlo za to? Samo za to?«

»Gon – da bi ti rekel hvala! Podprl si me za naprej.«

»Takratnega pogleda me je sram. Si me zato poklical?«

»Grob – zaradi brata, pač! Zanimljivo malo imam povedati. Pojdíva gor, pred cerkev. Pazi, stēza gre navzdr.«

Odšla sta v zapletenih prestah. Spredaj Pogrebniak:

»Ti, roké si nisva dala! Sva si jo?«

»V tej pajčevini frontovskih stezic – kaj vem.«

Pogrebniak je Srečkov samokres prenašal v levi, na kazalcu. Se jemal navzgor. Srečka je za hip ogrel nasmeh, kako so stikali na paglavskih pohodih križem tod. S pokopališkimi ostanki sveč razganjali naboje, zabodene v ilovnato prst. Na mäh znoreli v zajčji dir pred krikom kmeta s palico – čez klanec je kot luskasta, dremava

⁸ Cesarsko-kraljevi pehotni bataljon IV/53. Dvaindvajseta četa. Votlina naših pogumnih junakov.

zver drhtel bršljan, v repatih vencih prisesan k omahnenemu, suhemu drevesu. Pogrebniak je mlel, zacincal. Sopol v hitrem dihu kuščaric. Na lepem sédel:

»Jah! Lahko bi si brez večjih škod podala rôko.«

»Pusti ceremonije. Kje je brat?«

»Rokó vendar v teh jeznih časih – brat? Ni daleč: Tu.«

Srečko se je mahoma ujel iz sebe, črko zad za črko: Prosil je k usodi za usmiljen kraj nocojšnjega vsega. Kako naj sproži v tega nevsakdanje bližnjega človeka? Če bi Pogrebniak naperil cev v imenu njih, zaradi njih, ki potrohnevajo kot panji v Fojbci – spet je prosil, kar se da razločno, zase, zanj, usmiljen konec.

Vstal – previden šum je drobencljal po grušču:

»Star srnjak odhaja svojo pot nizdol.«

»Mhm. Navaden uhelj te ponoči tod ujame že na strel.«

»Preverjaš, Mihec? Ah, zaupaj – sam sem.«

»Kdor si kdaj pogledal v pekël, se vic bojiš.«

Visoke veje so razlile mesečino pred kup skal z vzdanim napisom + VAL. KANDUČ *Faehnrich i.R. bei Erstuermung dieser Stellung 17. 3. 1916*⁹ – če bi trupla zlagal k truplom, bi ta hribec bil premalo za takratno smrt, je Srečko tlakoval pobočja z belimi prikaznimi raztrganih soldatov: Toliko jih je bilo, da so cesarske pasje vprege Mengoram dovažale dišavne stekleničke za krepčanje mrtvih straž – uzrl vrh stežè čokat zvonik, ozaljšan s kotlovinasto čebulo. Pogrebniakov rjavi suknjič. Rokavičasto, kot z apnom opackano dlan:

»Zakaj se človek včasih dela majhen – res ni velik!«

Trava je tu, tam trpela kamen, zbrušen od pobožnih pet.

Z ravni je v loku držal zid z grobo stesanim križem.

»Res je tudi, da mi je – ko da ni res!«

»Odkod uganeš, Mihec, pet iz mojih dvanajstih korakov?«

»Znam se znajti, znam se znajti, dragi moj!«

»Pošteno si zakrožil.«

»Brez težav: Oko ljudi – oko Boga! Nalij si, murve so.«

Premolknil je, zaplunkal k luni. S cviljenjem odvil pokrovec – kraj zvonika se je zrisal bled ostanek priprošnjiške avreole sred rumenih, rdečih, modrih pack v zgrintanem ometu. Pod obok, v mraku vrat, je Mihec spet razpel, brez iznajdljivosti, previdnostno prevaro: Poljski strah olesenelih nog, s klobukom na očeh, prislonjen v kot. Nasmehnil se je – Pogrebniak je zviška pil z milino kanarinca v kletki. Pomrmral, zatisnil čep:

»Ni pomoči! Vsak nosi svojo svečo v noč. Nak – ni.«

Pohlevno cerkev so tepežkale vzdrhte sence vej. Nebo se je odevalo v plahútanje lanenih rjuh – podilo jih je v kolobar. Jih redčilo v citronaste pramene. Mesec se je naglo vozil v hrib. Odrival s polj srebrikasto mračino. Risal kredaste poti krog travnikov. Se pokotálil čez vrhove smrek – Srečko si ni želel nič bolj stišanega, naj: Napeti dolgčas je hromil.

Pogrebniak je nepričakovano tiho vzkliknil:

»Tebe, mene – do kolen so nas potolkli!«

»Koga, Mihec, kdo?«

»Vsi! Do konca smo se zglodali! Mrčes – vsi!«

»Čemú si klical? Koga čakaš?«

»Luno slišim: Korenili ste v gnili zemlji!«

⁹ VAL. KANDUČ, rezervni praporščak, padel pri naskoku in zavzetju tega položaja 17. 3. 1916.

»Pusti zemljo. Kje je grob?«

Temà je zvrh ograje stolpnih lin prežala na skovik.

»Norci, norci – Mengore, ta hramček med gorámi! Norci.«

Srečko je spod vek lovil svoj samokres v Pogrebniakovih rokàh. Se v sunku zganil čez pritlični zid: Klobuk in suknjič na strašilu sta z mrmanjem naveličanca planila v zrak. Z brcanjem prebujala nogó – kot kembelj jima je z ramen razbijal vozle teže rute, padala vojaška torba. Skóro se je dolga senca stresla s trave pred leseni križ. Koraki so jo skrajšali. Se počasníli, obotavljali – ko da ne ve naprej:

»Od mraza v cerkvi bi celo pingvin trd konec vzel!«

Na màh je Srečka prevotlila groza padanja. Gore so zašumele k mesecu. Kot mesečnik je vstal, zadržnjen – mahal.

»Brat, ravnal si pametno, previdno ne.«

Hreščav, hahljav, zataknjen v shójene platnene škornje, suh, obrobljen z blede prejo mesečine, trzav, napadalno zgrbljen, do nosnic v plitvi malhi brade, ko da ga razjeda mah: Čakála sta se ob tršatem križu. Se vsaksebi bližala z očmi. Prešla poldrugo leto, dve – Srečko je na moč počasi spustil dlan po Zdravku. K obrvem, razraščanim v ščetine. Rahlo tipal, se umikal – stik naj ne bi v prhljih zaplatah osul lobanje. Mu razmetal grabljastih, rumenih zob.

Noč se je ubrisala. Belila senčne pege cerkvi s sten.

»Kako neumno, rekli so! Po tem, takrat – naključje!«

»Rekli kdo? Morda: Naključje, zapečatenó z usodo?«

»Zdravko – polnoči ne pretiravajo s prikaznimi!«

»Naj bo, naj navsezadnje, kaj se ve, ne bo: Tu sva!«

Grabila sta se, ko da bi kdo kanil v beg.

»Razspacápánilo nas je, nedolžne – s krivdo!«

Trgala drug drugemu zatrgane glasove z ust.

Srečko je počepnil h križu. Se zakril s pestmi: Rad bi se predihal z jokom. Se zapodil od vsega kam blizu proč. Obrnil je glavó navzgor. Uganil Zdravkov samokres – Mihec Pogrebniak se je smejal z zvonjenjem istrijanca v gonji:

»Srečnež ve, da po dežju ne sije vsakič sonce!«

Vdrli mednju kot za tepež. Ju pod pázduho porinil pred obok. Odložil tri pištole v majhen jerbasast kropilnik, vpet kot lastóvičje gnezdo – tam so stali, krog spomina na vodó, prvíkrat blagoslovljeno, je pisálo na zglaženem soškem kamnu, v letu 1658.

Potlej so spet, gologlavi, romarji, zasedli zid.

Bedečna okna sred Čiginja so sahníla kot od kajfeža.

Sahníla je steklenka – šop utrinkov je silvestrsko razrisal Ježo, zgorel v prah. Srečka je nemir zapiral v molk, odpiral Zdravka h grčasti zgovornosti: Nametal je za pol rodovnika novic. Otepal kot za večami krog Pogrebniaka. Bolščal v trepetanje smrek. V preplet robidastih vonjav. V kipenje hribov onkraj kod. Zapraskal v smeh, rokov odsunil z ročne ure:

»Znam kovati veličastne konjske podkve!«

Mahnil, ko da bo telebnil. Vrgel prste za hrbét:

»S Čiginja gor pa vozi, glej ga – tovarnjak!«

Tihi mik noči je kot obližna maža kril bridkost.

Mihec Pogrebniak se je zagrbil v listje. Zgrebel kamen – kamen je srepel z zobmi. Z lišajastim naočnikom oči, nadevanim s prhlino polžkov, gozdnega semenja, luskastih žuželk:

»Mi smo tako rekoč imeli srečo! Pri klanju nam je rôko držal vzvišen cilj! Pa ta, Rimljan ali Prekmurec ali – kaj?«

Kot kunca v gnezdo je, smehljav, lobanjo vrnil v grm:

»Kolikor bo kod svetlobe, je zlagana.«

Ždeli so na revnem zidu – trije mladi starci.

Zdravko je z ostudo bzikal. Pomrmral, ogorek zvrnil, ga zabijal s pëto. V stišanih besednih skokih zrisal Srečku svojo smrt: On, onegá – na zadnjo pot mu je kar pismo vrnil! Naj ga da, saj mimo gre, pri njih. Spotoma jih je pod Krnom Nemec gnal. So z muko zapognili Nemca k Soči – v znojnih sragah zlepek popusti! Kraj tamarja, v deževni mëgli, streha je drdrala v strt čebër, je segel v žep. Iz izgubljenosti, tjavdan prebral: Ko ti bo pismo dal, mu dajte strel. Preveč podobnega svetá sem skusil v krčmah Vandaluzije – do smrti mi bo teh dušic dovolj! Dva ducata jih je bilo, pol ducata jih kod še bo. Anglež jih je naplenil sred puščav. Jih, rodoljubce, mičkene Gregorčiče, naphal s kameljim mlekom. S padalom razsejal med nas! O njih ne vem prav nič – prav to pa vsákomur pove prav vse.

»Skrbno počasi so nas drugega za drugim postrelili.«

»Če bi kdaj norost umanjkala, bi vladal raj na zemlji.«

»Mar vam ne?«

Pramenaste oblake je skobáljalo ko divje šimlje – sekali so v pljusk. Zdravka je polnoč sprejela kot betežno zver. Taval je kraj pretepenih bek. Pismo stiskal z dvema nohtoma. Ga Soči pustil vrh brzic. Se skril v senik. Pokonci dremal v prhki mrví. Sonce mu je s trhljih desk opletlo čelo z zlatim šibjem. Zmisli se je jázbine pri Svjatopolkovni – jih v rezkem jutru čutil za seboj.

»Imel sem srečo, s Fojbce sëm ponavlja Pogrebniak: Prihajali so, pijani kot pogrebci. Vodil jih je Zajčjibob v obáltni polhovki na srp in kladivo. Vdrli s hlevsko lučjo. Enega sem s hitrim strelom spravil ob čeljust. Na vest se mi je zvrnil kot nabreknen, grd, krvav pajac.«

»Leži pri Svetem Mavru. V ščavju za nekrščene dojenice.«

»Angel k angelcem, tako je prav.«

Čez tri gore, čez tri vode – pribežal je, izlužen od vsegà, h goriškim klatežem. Dišalo je po smokvah, po smeteh. Z razpokanih platan se je zlatila mavrica. Možakarček z otrganim dežnikom, kužkast v lica, z žalním gumbom v gumbnici ga je pospremil za vogal – ne k izdajalcem, ne: Tako imenovanemu brezmadežnemu srcu ni mogoče ukazovati! Skratka, proč je prah čitalniških besed. Pozabljen košek z muholovkami vznesenega slovenstva. Bedna, žlahtna domovina: Vzeli so jo za nekakšen stalni prostor v krčmi! Hram na hribcu – zvrhan s farizeji. Kristus mre pod sračjim gnezdom iz akacij. K Soči, k Idrijci se, dolge, vijoličaste, zgrinjajo večerne sence.

Pogrebniak je vdano zlagal dlan v dlan:

»Kar smrt uniči, Bog spet oživi.«

»Čemu sta me iskala?«

Zdravko je odmahnil. Roka je v temi pustila sled:

»Nocoj – takrat in mesečina, barvana z vonjavo po koruznih žgancih! Šepetal sem, zeval iz letala na srebrikasta kolenca Soče: Plahe luči po vaseh, kot v jaslicah. Cukrene kape na goràh. Srh me je spreletal od pohlepa, da bi najkasneje zdaj zdaj v kamnih, v žledu zlesenelih trav strojnici odbiral cilj! Pristanek v gmajnah nad Šentvíško goro je bil trd – kot vsakič skok iz sanj.«

»Kar smrt uniči, Bog spet oživi!«

»Ah, Mihec, no – spet ena tvojih vsakdanjih litanij.«
 »Kar smrt uniči, Bog spet oživi.«

Meglice so se zlivale. Prelivale – ko da Čiginj gori.

»Tona se je zdaj šele povrnil, nor, iz taborišč.«

»Vem.«

»Poloni je navdušenost upihnila oko.«

»Pripravlja zvočni tednik.«

»Teta se preživlja s krstami.«

»Z brončnim Leninom.«

»Seveda veš.«

»Pa najin ljubljeni *Kako se reče?*«

»Povečerjal je še vročo, seseklano, peteršiljasto postrvco. Telo mu vse bolj rabi le za nošnjo ust: Kot Mussolini se onéga z našega balkona. Si brblja, kako je strah za nas privabil k materi Škripájlja z rakom. S svojo smrtjo si napravil nanj mogočen vtis – čeprav ji ne verjame: Čaka te.«

Pogrebniak je godrnjal kraj križa:

»Šle so hiše, šle družine: Kaj bo z nami?«

»Kaj? Ko padajo kraljestva! Z nami bo – kot je.«

Strti starci raševinastih teles v prosojnem mraku.

»S tabo, Srečko, pa – si srečen?«

»Tudi ti si na oči za silo zdrav.«

Na lepem se je v Srečku odklenilo pred starinski stenski prt z limonastim, vezanim stihom: *Ptičke male, ptičke drobne, pojte mi!* Podpis: *Mizzica Clobucci-arich*. Se zaklenilo:

»Srečen – s kapo na kragulček Dizme, desnega razbojnika. Pod križem levega, Barabe. V rjo spraskam: Ni železa? Le nagrintan, parmezananst kolomaz? Nepismeni Ksaverij Rutar rita skoz Tolmin: Izumili smo abecedo novega življenja! Je še kod oblast, ki bi se tolikanj trudila, da bi jo do dna zasovražili? Če me kdo prijateljsko treplja, izbira mesto, kamor bo zabodel nož. V tolminskem kotlu kratkomalo brbota resničnost: To pa je tako rekoč približno skoraj vse – srečen.«

Zdravko si je zribal nos. Pomižal. Si nategnil škornje:

»Vsakokrat si znal skrivnostno nič povedati.«

»Povedal sem, kar bi najbrž hotela slišati.«

»Oj – smej se smehu, smeh!«

»Zakaj smo tu?«

Iz divjih trav je vela trpkost – čas je dogoreval. Zadnje luči so zaprle okna. Mesec je bršljan pozlátil v žličke, ropotal z dreves. Pogrebniak je kot na preži molčal. Zdravko se je vrnil spred oboka. Se oziral, žmeril, ko da mu kdo napadalno gleda pod hrbet:

»Ah, dedje! Lezli ste sèm gor na zbor za kmečki punt!«

Razdelil Srečku, Pogrebniaku, sebi samokrese:

»Vnuki pa: Izpridilo vas je v pobijalce kmetov, vnuki!«

Se zagnal od grma h grmu, mimo križa, brž nazaj:

»Po razčetverjencih v 1714. je oblast odrivala v Tolmin samo svoj škart – kakš-nih spačkov je nacepalo do sèm!«

Kot z nizke preže mu je Pogrebniak sledil z očmi:

»Pri črni maši vendarle še najdeš koga, ki ni tuj.«

Zdravko je obstal. Zabolščal skozenj – se približal:

»Narod mora z blazno kalnostjo krog vek v krvavo kópel, vsak! To svoje jezero je naš pri dnu preromal – torej bo!«

»Smo si to reč prišli to noč sèm gor povedat?«

»Smo – naše bolezni, Pogrebniak, so se spremešale!«

Se v hipu zgrbil, klecnil. Si obraz otiral kot v dežju:

»Neizrekljivo žalostno ugašanje temè!«

Se spet zalomil, zmršen, trd, od grma h križu. Vzdignil usta v vzdih: Krdelce mladih smrek je kot za ples vstalo pod zvonik. Dolina spodaj je molčala v hrib. Ko da bi psi spodili luno zvrh neba – v mračino se je sprožil lajež.

»Vmesno shranjevanje sanj: Potreboval jih bom!«

Vonjivi mráz mu je bledikasto nagrizel lica.

»Vsak otrok si spravlja svoje pravljice – odhajam.«

Srečko je, zadet, zvozlal nekakšne misli v klobčič: Loterija! Zdravko je hlatavo kimal: Jah, le da sem srečko šele kupil! Preden se bo tod na boljše obrnilo, se bo kar grdo slabó! Srečko je skomignil: Kdo pa pravi, da se bo sploh obrnilo? Zdravko je besede gñal kot zajce s klanca: Bo! Trpelo pa bo najmanj pol človeškega življenja – torej? Tam, na onem svetu, kamor me bo vrglo s tovarnjače, bom v večernih bliskih lastovic vrh vrhnjih vej, kraj vrčka s pivom, sam ali s tem Pogrebniakom, sam ali *mit einer Hure in Parade*,¹⁰ ždel ob lahki vesti, ker sem te nocoj na Mengorah po bratovsko pozval: Vsak skriva v srcu krsto svojega poraza – hočeš z nama?

Srečku je kot v spomladanskih vetrcih zavelo z las:

»Enako lágodno bom na domačem vrtu v tepkah gnìl.«

»Ah! Čreda se spokojno pase? Ve – pastir nad njo bedi!«

»Očeta, teto moram pokopati. Kup spominov. Sebe – nak.«

»Še v svetem pismu si nihče ni sam nosu odgriznil!«

»Prav, gospóda. Stvar postaja resna: Sitna sta.«

Zdravko se je v sunku zvišal – ko da se bo križal:

»Čas bo. Zemlja nam zmrzuje pod nogámi. Mesec mre.«

Poiskal je torbo. Srečkove dlani ujel ~~kot v primež~~.

»Domovina so menda naključja – naj bi naša ne bila!«

Glas mu je zahripáno pobegnil dol. Se trgal s skal:

»Oblaki, proč! Pozdravljen, klavrni svobode svit!«

Pogrebniak je vrgel róke narazen. Mrmrál, kako bo treba pravšnje naravnati uro, kdor jo še ima. Orožje da je kar potihnilo, strahovi ne. Vsa naša morebitna žetev se je osušila v setev – nohte zrinil skoz lase:

»Zakaj si nas takrat izdal? Ob koncu vendar, v Kanalu?«

»Drugič, Mihec. Pusti to. Za svoje, moje stare dni.«

»Teh ne bo, Srečko – nikdar več.«

Piskaste fanfare petelinov so skljuvále mrak.

Skôro ju je videl na steži, v pritlehni gošči, pod obzidano votlino *K.u.K. IV/53. 21. Feld Komp. Komandant Rittm. von Vomačka 1917*.¹¹ Spotikala sta se, zadevala, ko da ne znata več hoditi po domači groblji. Ducat neizgovorjenih besedi, ga je grenčinasto prevzelo – tveganja pa kar preveč. Na mäh je Pogrebniak obstal kot

¹⁰ Z olepitičeno vlačugo.

¹¹ Cesarsko-kraljevi (pehotni bataljon) IV/53. Enaindvajseta četa. Poveljnik: Konjeniški stotnik pl. Vomačka, 1917.

prestreljen. Se hitro, zabingljano vrnil. Goltno pojecljal. Ga zgrabil v krčevit objem, poljubil. Se razparal v jok – potlej so ga smešne domobranske pumparice v skokih nesle ko dve slonji nogi skozi robidasti, pohlevni svet nizdol.

Prve ptice so prhutale v vejah krog cerkve.

Srečko je pobožal letnico neznanih dedov pod obokom:

»Prav – naprej v preteklost.«

Samokres potlačil za hrbet. Vse križem gazil, v kolobarjih, skozi meglice – gozdni hlad je tiho redčila zelenkasta svetloba. Spodaj kod je sramežljivo trknil zvon: Z uvelih trav so kot srebrikaste žuželke lezli žarki. Sočo so prek osivelih, postarnih, samotnih streh preplavali galebi. V rožnate pramence stresli sončno nitje. S krikanjem znanili dober dan.

Prve ptice so prhutale – zapele.

Se razpele.